

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА I

БЕОГРАД 1932 ГОД.

БРОЈ 33

XXX РЕДОВНИ САСТАНАК СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 15 ЈУНА 1932 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

Претседавали:

Претседник
Др. АНТЕ ПАВЕЛИЋ

и

Потпретседник
Др. ФРАН НОВАК

Секретар:
Др. ИВАН ГМАЈНЕР

Присутни г. г. Министри: Министар социјалне политике и народног здравља Иван Пуцел Ми- нистар физичког васпитања народа др. Драган Краљевић и Министар грађевина др. Стјепан Сркул.

— Почетак у 17.45 часова. —

Садржај:

1) Читање и усвојење записника XXIX редовног састанка;

2) Одобрење боловања сенатору г. Стјепану Јанковићу и сенатору г. Трајку Хаџи-Бошковићу;

3) Саопштење извештаја о конституисању Одбора за проучавање законског предлога о конвенцијама и споразумима о режиму вода, закљученим између наше Краљевине и Краљевине Румуније и Одбора за проучавање законских предлога о споразуму о клирингу закљученом између наше Краљевине и Републике Аустрије и наше Краљевине и Швајцарске Конфедерације;

4) Саопштење да су сенатори г. Иван Хрибар и друг. поднели предлог резолуције о изradi државног привредног програма;

5) Саопштење о конституисању Одбора за проучавање законског предлога о конвенцијама о режиму вода, закљученим између наше Краљевине Румуније и Одбора за проучавање законских предлога о споразуму о клирингу између наше Краљевине и Републике Аустрије и наше Краљевине и Швајцарске Конфедерације;

6) Молбе и жалбе;

7) Дневни ред: Претрес у начелу и поједино-стима и коначно усвојење извештаја одборске већине о предлогу Закона о сузбијању несавесне спекулације животним намирницама.

Говорници: Известилац одборске већине Дака Поповић, известилац одборске мањине Светозар

Томић, Министар социјалне политике и народног здравља Иван Пуцел.

Претседник др. Анте Павелић: Господе сенатори, отварам XXX редовни састанак Сената, Молим господина секретара да изволи прочитати записник 29 редовног састанка.

Секретар др. Иван Гмајнер чита записник 29 редовног састанка.

Претседник др. Анте Павелић: Има ли каквих примедба на овако састављени записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да је записник примљен.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава молбе госпoде сенатора Стјепана Јанковића за боловање до краја овог месеца, ради лечења, и сенатора г. Трајка Хаџи-Бошковића за 20 дана боловања ради лечења.

Претседник др. Анте Павелић: Одобрава ли Сенат ове молбе госпoде сенатора за боловање? (Одобрава). Оглашујем да су одобрена боловања г. сенатору Стјепану Јанковићу до краја овог месеца, а сенатору г. Трајку Хаџи-Бошковићу 20 дана.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава:

Одбор за проучавање законског предлога о конвенцијама и споразумима о режиму вода, закљученим између наше Краљевине и Краљевине

Румуније извештава да се конституисао и изабрао за претседника г. др. Мирослава Плоја, за потпретседника г. Спиру Хаџи-Ристића и за секретара г. др. Емила Гаврилу.

Одбор за проучавање законских предлога о споразуму о клирингу између наше Краљевине и Републике Аустрије и наше Краљевине и Швајцарске Конфедерације извештава да се конституисао и изабрао за претседника г. др. Мирослава Плоја, за потпретседника г. Спиру Хаџи-Ристића и за секретара г. др. Емила Гаврилу.

Претседник др. Анте Павелић: Прима ли Сенат на знање ова конституисања? (Прима).. Изволите чути даља саопштења.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Сенатор г. Иван Хрибар и другови подносе Сенату на решење предлог резолуције о изradi државног привредног програма.

Тај предлог гласи:

ПРЕДЛОГ (РЕЗОЛУЦИЈА)

о смерницама за будућу привредну политику државе.

Високи Сенат благоизволео је закључити:

Да се привредна политика Краљевине Југославије постави на чврсту основу и уреди по начелима сматреног и умног господарења са народном имовином, изабрат је

Нарочити одбор 15 чланова,

Које му ће бити задаћа, да нађе и Сенату у разматравање и закључивање предлози смернице за будућу привредну политику државе. Ове смернице треба да обухваћају тако опшени правац привредне политике са особитим погледом на међународне односе пошто и појединости у односу различитих грана нашег привредног удејствовања које мора тежити к тому, да искористимо властите природне изворе богатства у таквој мери, да постанемо што независнији од иностранства и да ће нам наша народна имовина доносити што већих користи, како би смо тиме за будућност избегли кризама такве природе, каква нас је сада повукла у свој вртлог.

у Београду, дне 14 јуна 1932 године.

Стеван Михалчић, с. р.
 Др. Сава Љубибратић, с. р.
 Др. Валентин Рожић, с. р.
 Милоје Ж Јовановић, с. р.
 Инж. Д. Поповић, с. р.
 Др. Љ. Станишић, с. р.
 Т. Јалжабетић, с. р.
 Прота Павле Убавић, с. р.
 Др. В. Андрић, с. р.
 Иван Хрибар, с. р.
 Др. Динко Тринајстић, с. р.
 Јанко П. Самуровић, с. р.
 Дим. Д. Илићановић, с. р.

Др. Желимир Мажуранић, с. р.
 К. Л. Тимотијевић, с. р.
 Др. М. Ивковић, с. р.
 Асим Алибеговић, с. р.
 Др. М. Плој, с. р.

ПРЕДЛОГ

Сенатора Ивана Хрибара и другова о утаначењу једнога програма за државно господарство.

Утаначење.

Уговори о миру после светскога рата променили су земље вид Европе из основице. Сасвим природно је, да је политичка промена морала имати за последицу и велику промену у господарским односима.

Чим је био свршен рат настала је дакле за све државе прека потреба мислити на то, како би имале своје господарство за будућност уредити, да дође у склад са великим политичким променама. Јасно је наиме морало бити, да су промене граница после рата, даље изчезнуће досадањих великих господарствених јединица и настанак нових, мањих јединица на њиховом месту, створиле из темеља друкчије увете за господарско удејствовање, него ли су постојали до рата. Тому новому положају примерно имало се је пре свега уредити домаће државно господарство, на то пак приступити што брже к преуређењу постојећих међународних уговора, да се прилагоде промененим приликама.

Жалибоже није свет био свесан тога. Било је, како бива по каквој катастрофалној олуји, или по потресу. Радост, која захваћа њима постигнуте људе, кад виде, да је погибељи нестало, има врло радо за последицу да се ради не не сете најнужније. Чим се полагао тргну из страха издвојности, која их је наступом и трајањем катастрофе обузела, враћају се већ из људе навике к своме свагдањем животу.

Тако је било и овде. Сретни, да је крај смртопосном и уништујућем рату, каквог до сада није познала повесница, одајали су се народи пре свега благима мира, које су зање имале зато нових привлачности, јер су их тако дуго били лишени. Враћајући се пак држављанскоме своме удејствовању, усмеравали су је у старе колотечнице. Промене државно-правне прилике нису их узнемиравале, кан да имају земљописне промене, које су настале после мировних уговора, само картографско значење.

При томе се дакако не сме заборављати, да су се народи, којим је светски рат дошло ослобођење и осамосвојење у властитим државама, овој великој стечевини радовали та се пре свега лажали посла око уређивања државне управе. Пошто је у већини случајева већ ово само питање, јер је искрело тако иснадно, наишло на веће или мање потешкоће, недостајало им је времена за размислање о задаћама више државне господарске политике.

Државе пак су победнице осећале задовољство, да им је успело дрским противницима на-

ложити санкције и контрибуције, којих прве су сматрале, да ће их на дуго доба путкати к миру, потоње пак да омогуће поправити и надокнадити материјалну штету, коју је лакоумно и објестно изазвани рад проузроковао.

Под овим дојмовима, утисцима и потребама нишао је живот својим путем даље. Свима се чинило природно, да ће се, чим се излече ране, које је задао сретно докрајчени светски рат, живот развијати на начин, како испред рата.

Међутим спремала се је противдржавна победитељица сама по тихо добро промишљена и помно подготовљена завера, којој у повести народа исто тако нема примера.

Немачка, побеђена, изнемогла и стојећа пред револуцијом, приморана је била закључити мир. Опирала се је до душе тешким условима; видећ пак, да су савезници сложни и неуступни, прихватила је коначно њихове захтеве, и потписала је мировни уговор. Али:

И тај мисаони придржак почела је врло умешно одмах онако оживотварати, да тога друга уговорна страна ни опазила није. Чим је био потписан мировни уговор, почела је наиме немачка штампа као на команду писати, да је Немачка морала да преузме ужасне терете, али да се тога не плаши. Свет ће се, — тако је немачка штампа уверавала — осведочити, да Немачка није истрошена, како се суди, него да су њена врела у вези са радном снагом и енергијом њеног становништва таква, да ће тешким условима мировних уговора тачно задовољавати. Особито се је у разним варијацијама износило немачком штампом после постигнутог споразума гледе Јунговог нацрта. Њена од вајкада јако добро организована тисковна служба побринула се је здушно, да су се ове гласне њене домаће штампе поновно и у разним — дакако још самосвјестним — варијацијама шириле у страни, нарочито у антагонистичким државама.

Ово није остало без очекиваног утиска. Чим се је то могло опажати, ишли су пак на рад агенти, њене високе финансије у Сједињеним државама Северне Америке и у Англији, подупртим својим предратним пословним везама у овим државама и почели су агитацију за зајмове великим немачким градовима и индустријалним велеподuzeћима. Мноштво капиталија, које нису више доносиле добити кошто за време рата, у вези са грамзивошћу америчких и енглеских банака, било је овим агентима скупоцено савезништво. После пар година већ није било у Немачкој велеграда — и таквих има тамо више него ли игде другде на свету — који не би био имао већег иностранског зајма. Исто тако су многа немачка индустријска велеподuzeћа нашла кредите на страни.

Зајмови долазили су у Немачку Републику, истинабог и из Холандске, Данске и Шведске; али главни канали, по којима је долазило у њу злато, спајали су ју са Северном Америком и Великом Британијом. Банкири ове последње имали су такву љубав до Немаца, да су си у Францији позајмивали милијарде новаца само зато, да су га могли елоцирати у Немачкој.

Под таквим околностима инвестирало се је у Немачкој премда је изгубила рат те је имала

платити тешке репарације и санкције од 1920 године, даље, много више новаца у нерентабилне јавне и репрезентациске зграде, даље у паркове, купалишта, окревалишта, планетарије, стадионе и подобне ствари, него ли у којој год држава победница. Сем тога трошиле су се невероватне своте на благоустројство градова. Пошто се је томе у немачкој општинској политици посвећивала одвајкада без тога највећа пажња могло би се било ове издатке без оштећења јавног интереса одгодити на згодније доба него ли беше доба непосредно после тако ужасног ратног пораза. Коначно се је Немачка као да плива у злату одмах после рата тако коренито латила социјалног скрбства као што никада прије, премда је у мирно доба — ничим несметана — живела у великом благостању те си је гомилала богатство на богатство. Читаве нове четврти настале су у великим немачким градовима услед подигнућа нових, елегантних, са свима модерним удобностима снабдевених, хигијенско безвадних, на општинске трошкове подигнутих кућа са јевтиниим становима наводно зато, да се тиме омили станбена криза, у истини али зато, да се припадницима социјално демократске странке, која је добила државну власт у руке, спрема веће и хигијенски безпрекорне станове, те се овако касернира поуздане бираће, из истих политичких разлога дакле, из којих је у Бечу, главном граду Аустријске републике, која сада пред светом тако силно кука и жауче, дало уградити монструозне станбене касарне за по десет дисућа становника, — дакако прокушаних социјалних демократа.

За ово служили су Немачкој у инозетству закључени зајмови. Ови су зајмови угодни оплођивали подузетност немачких привредних кругова, јер су омогућавали јавне радове, стварали потребу наруцаба разноврсних индустријских производа, и тиме стварали нове вредноте. Јасно је, да су ове вредноте долазиле посредно и држави у корист, олакшавајући јој испуњавање према државама победницама мировним уговорима преузетих обавеза.

Да се нису из спекулација, какве увек прате капиталистички финансијални систем, појавиле на иностранцима — и то најпрвије америчким и брзо на то и на енглеским — повчаним тржиштима потешкоће, била би се по свој прилици ова игра настављала. Немачка би се била позамљивала даље и била би испуњавала обавеза по Јунговом нацрту. Чим је али наишла северно-америчке и енглеске благајнице затворене, дошла је у погибао, да ће та игра бити открита. Да то спречи, почело се је ударати у поплашно звоно, да је немачки народ, ради плаћања санкција и репарација, на рубу пропаст и да прети свим већим општинама и индустријама банкрот. Још више али деловала је помисао на претеће губитке огромних, у Немачку датих зајмова. Чим је, дакле, Немачка, рачунајући са психолошким моментом, напунила свет са болним својим вапајима, нашли су ови одмах јаког обзира у круговима њених позајмљивача. Бојећи се за губитке, који би могли задесити њихову клијентелу, обратиле су се велике америчке банке, којих потраживања у Немачкој су ишла у милијарде, к Претседнику Сједињених Држава Северне Америке, Господину Хуверу, са хитним представкама каква прети привредном животу Сједињених Др-

жава, ако се Немачкој не пружи помоћ. Ове пред-ставке, потпомогане званичним корацима немачке дипломатије, постигле су код Претседника Хувера успех. Тим лакше, пошто је и влада Велике Британије из сасма, подобних разлога била предобљена за попуштање према Немачкој.

Што се је даље десило, познато је. Немачка је постигла да су на основи међународних уговора утапачене платежне обавезе биле суспендоване. Њој за љубав није се неких држава, премда су се једностраним поступком живо вређала њихова стечена права, ни питало да ли на то пристају. Међу овим државама је такођер наша Краљевина, и ми сви знамо у какав смо непријатан и крајње мучан положај дошли само ради тога, јер су из наших државних доходака испале репарације, на које смо — поуздајући се у неповредивост међународних уговора — за сигурно рачунали.

Да се је Друштво Народа после свог поста-ка почело бавити поред политичких одмах и са господарским приликама у оквиру ново-насталих геополитичких промена, сва је на име вероватност да не би било дошло до кризе, која сада обухвата сав свет, или бар не у овом опсегу.

Нека ме се али не разумије криво. Никако не оспоравам великих заслуга које си је ова по гени-јалној замисли великог претседника Вудрова Вилсона утемељена институција придобила за то да уведе у међународне односе више сагласности и добре воље за сталожаване насталих спорова. При-знати ваља, да се на том пољу може поносити са знаменитим успесима далекосежног значења. Сва је на име прилика, да се неких државника стра-хоте светског рата нису ни најмање дојмиле, па би зато већ били изазвали ново, још веће крво-пролиће од онога којег смо били сведоци, да им није стало на пут Друштво Народа. Опћенита криза, која је из поменутих разлога избити морала, не би се можебити тако очајно осећала да јој није понашање Немачке додало такве оштрине. Сва-како пак мора овај осећај довести до размисљања како у очиглед можебитним будућим изигравањем свечаних међународних уговора поставити при-вредну политику на основу, која би одговарала светским ратом тако темељито промењеним при-ликама. Наћи ову основу за Краљевину Југосла-вију к томе смера мој и мојих госпде другога предлог. Нека сада изложим, како си то замис-љам. При том али одмах изјављам, да својих на-зора не сматрамо за једино правилне. Више очи више види и више глава више зна. У високом Сенату има толико душевног капитала и сргнуло се толико практичних искустава, да може њихова синтеза довести до најкориснијих закључака. И за то ми иде.

Повод за предлог дала ми је пракса, која је код нас од уједињења до данас била обичајна и која по моме мишљењу у много чему не одговара. У главном али ми је дала повод брига зато, да се за може битна будућа критична времена боље спремио него ли смо били спремни сада. Мој план је пре свега у томе, да дамо нашим владама за неко доба — и ја предвиђам 10 година — ста-новите смернице за државну привредну политику. То јест смернице којих ће се морати придржавати свака влада ако их у колико и у колико их На-

родно Претставништво прама неочекивано наста-лим непредвидљивим околностима не промени.

Зашто полажем важност на то? — Зато јер не би хтео да поједини Министарства решавају у живот државе и народа витално засецајућа пи-тања привредног значења једино по нахођењу и схваћању Господина министра. Сва част генијал-ности и енергији садањих госпде министара. Али њој не може никако бити на уштрб, ако се по неком напред одређеном нацрту, чијег остварење има да води к великим циљевима, у смери у прав-цу, у којем би могла — у узрочној вези са овим циљевима — доносити највише користи. Дозво-лите ми присподобу. Има бујица, које, пошто им је препуштено, да се необуздано, разлевају, на-носе читавој околини штету. Чим али, се пример-ним заградама стежу, могу направама за уметно намакање и искориштање водних снага постати високо рентабилне и уродити највећим благосло-вом за простране покрајине.

Из прошлости треба да учимо за будућност. Баш у прошлости пак смо видели, како су кадкада поједини Министри у својим ресорцима радили као апсолутни господари, не марећи за то, како ће се њихове одредбе одржати у општем држав-ном господарству. После 6 јануара 1929 године, било је додуше боље, јер господа министри нису били оптересени страначким обзирима. У Видов-данско уставно доба али се је министар врло често пре свега питао не како у тој или оној ствари изи-скује корист државе, него — шта ће рећи његови бирачи и како ће то примити извршни одбор ње-гове странке. Код оваквог стања ствари није било дакле чуда, да се је гдекоји министар уживао пре-више у мишљење, да му се какав друг ни зашто нема пачати у његове послове, јер је самог себе сматрао непогрешивим и од никог и ничег овисним. И тако смо у предпрошло доба — као сасвим наш специјалитет — доживели борбу са пасивном ре-систенцијом једног министра против другога.

Нешто таквог треба за сву будућност онемогућити тиме, да се за државно привредно господарство предвишу неке основне смернице, које ће тако за ресорне министре, како и за ми-нистарски савет бити обвезане.

Нарочито што се тиче питања привреде ехем-пљи галиа увиђам, да би било погрешно и штетно ако би на пр. Министар пољопривреде, да кори-сти своме ресору, одређивао ствари, које би мо-гле бити на штету индустрији или *vice versa* министар трговине и индустрије такве, које би могле напети штете пољопривреди. Успех једне и друге стра-не државне привреде треба да буду у свима вр-ховима државне управе појмован једнако и то тако, да синтеза успеха омогући што најактивнију билансу целокупног државног господарства.

Од како је избила садања опћенита госпдар-ска криза, чује се са различитих конференција које беху сазване, да нају излаза из ње, а и пи-ше се у новинама, којима је задаћа, да симпатишу са овим напрезањима, сила лепих речи о брат-ству народа и о добрим намерама и љубави јачих држава до слабих. Али, ако се мало дубље завири у све ове изјаве и сва тако добронамерна увера-вања, добива се све то јаснији поглед у ово сво-јеврсно међународно самаританство. Оно се на име

састоји у том, ко ће га надмудрити. У случају, да се ипак пружи помоћ, чини се то тако недостајно и под таквим уветима, да се може предвидети, како ће запомагање у недогледно доба доћи у још очајнији положај. Међународни капитал на име не познаје морал. А још мање смисловања! Хуманизам је непознат појам за њега.

У познаји тога морамо се нехотице сетити, да нам је наш народ у својим пословицама сачувао толико мудрости, црпљење искустава живота, да се често пута чудимо искрицама његовог ума. Једна од ових је: „Уздај се у се и у своје кљусе!“ Редко када ми је тако живо ступила пред очи, ко у садашњем нашем положају. Следимо, Следимо, господо, у нашем државном господарству овај златни наук и спремимо се за будућност боље, него ли смо били спремљени за садашњост.

А то није тако тешко, као што би се можда кому на први поглед чинило. Ретко је која држава попут наше створена к томе, да развије све привредне гране у таквој мери да се господарски потпуно осамосвоје. Треба је само неколикогодишњег циљевитог рада к тому.

Наглашава се до душе радо, да су данашњ, прилике живота такве, да ни једна земља не може затварати пред окружујућим ју суседима и да је самосвојност или ти автаркија ако не несмицао, барем — неиспуњиво сањарење.

Ја овог погледа не делим. Само слабији ослањају се на помоћ других. Јаох си им али, кад имају живети од ове помоћи! Она се брзо претвори у милостињу, коју морају, да узимају под понижавајућим околностима. Баш садашњост нам пружа за то најзговорнији пример. У неким државама на име, које скоро на просјачки начин дозивају у помоћ. Каква разлика између њих и Велике Британије! И њој је надошла криза неочекивано. Смела ју је додуше; али је није довела у очај. Сходним мерама, опртим на прокушају циљевитост њене државне господарске политике, и њом створене институције ресурсе знала је — не да је кукајућ дозивала у помоћ са стране — енергичним одредбама одвратити од себе зле последице светске кризе, која је у оћенити господарски живот увукла тако кобне поремећаје.

Дакако тешко је мало успоређивати са великим, младу државу — и ако поштовање будућег, па ипак, скромног опсега — са старом, добро уређеном државом чије се колоније и доминијони стери по целој свету. Али немогуће то ипак није, ако су у битном питању прилике на једној и другој страни једнаке или бар донекле подобне. А то јесу. Земља, која је срећом околности после светског рата дошла под жезло југословенског краља, тако је природом обдарена да не само садањему, него двоструко бројнијему насељењу може пружати свега за удобан културни живот, потребнога, тако да буде себи самому без туђе помоћи достатна. Дакако, ако, сходним, радом створимо за то све увете, држећи се по мојем мишљењу следећег начелног програма:

Пољопривреда нека буде основни ступ наше државне господарске политике. У њој је наша највећа државна и национална снага. Земља је живот јербо она даје својим становницима свега, што

и радна снага. И какво благостање може пружити онима, који ту радну снагу, потпомагану умственом енергијом, улажу у њено обрађивање. Нитко тога не може схватити, а и не схваћа, овако, како сељак. Зато је навезан на њу са најнежњим осећајима свог бића, те је услед тога сељачки staleж најважнија компонентна државе. Он представља најконсервативнији живаљ, којему је свако роварење противу правног реда и поредка зазирно.

Нитко не појмује боље сељака, да је само држава кадра заштитивати његов посед те њему и његовој породици јамчити, да у миру, задовољству и срећи ужива знојно приређена земљена добра. Зато је у случају непријатељске најезде вазда спреман на њену одбрану. И баш та наша држава, која има свој постанак и касније ослобођење од вековног поробљења захвалити сељачком стаљишу, пружа све до најновијег доба удивителних доказа јунаштва свог пољопривредног становништва за одбрану земље.

Зато је треба, да си је држава вазда и потпуно свесна дужности до пољопривредног пућанства те да му се стара на све могуће начине — школама, практичним курсевима, установама саветима, по потреби и материјалним доприносима — оспособити га, да извуче из обрађивања земље што више користи. У даљној последици пак, да привређена добра, која му остају преко властите потребе, што боље уновчи.

Нарочити одбор, који је био на предлог сенатора господина Министра др. Франгеша изабран одмах после састанка Сената, дао је Влади кратким путем врло скупочених побуда у том погледу и са задовољством смо сви чули, да је влада већину тих побуда освојила. Са законом о заштити сељака ступило је Народно претставништво на пут земљопривредне законодаје. Жалим само, да се је то учинило поводом неке са страна к нама дошле побуде. У суседној нам и пријатељској Румунији бачена је на име била из демагошких разлога у народ парола отписивања сељачких дугова. Наравски је, да је ова парола одјекнула одмах и у другим земљама. Па и код нас. Дајаче смо се још пожурили, да први учинимо почетни корак у том правцу. На срећу: врло опрезно. Сигурно смо сви осведочени, да не сме остати само при овом кораку; ипак али ми се чини потребно, да све, што ће му следити, темељито проучимо и добро промислимо, јер би се иначе могле учинити кобне погрешке, које би за државу и њену репутацију могле имати велику материјалну а и — како нам већ сама намера Румунске доказује — тешко поправљиву моралну штету.

Најскупоченија вредност државе је лична енергија држављана. Она рађа радост за рад, подузетност и вољу за штедњу. Само они, народи, који знаду у својим редовима развијати личну енергију, могу се попети до благостања и величине. Не дај дакле Боже, да би наша држава са својом помоћном акцијом сеоскоме пучанству убијала у њем ону природну гордост, коју даје свест земљишног поседа и може бити изазвала шпекулативно задуживање сељачких поседа.

Пошто се у нашој Краљевини скоро 70% свега становништва бави са пољодељством и при-

вредним гранама, које су са њом у вези, кошто сточарством, воћарством, хмељарством, виноградарством, шумарством, природна је ствар, да мора сваколика остала привредна политика више мање темељити на привредни или бар ослањати се на њу. Па и водити рачуна о њој. Тако пре свега друга најзначајнија и исто тако потребна грана државног привредног господарства. **Индустрија** наме. Без ње би при данашњем техничком развоју света била држава, што човек без једне ноге.

Свака држава, која нема тако развијене индустрије, да би покривала све потребе свог пучанства, трибутарна је иностраном капиталу. Овај трибут помаже често пута код производње запосленим страним држављанима до благостања, о каквом трибутарна земља ни појма нема. Било би погрешно, ако би се кошто се то на жалост често пута онажа код пољопривредника — на развој индустрије гледало косим оком. Супротно треба да међу нама свима опћенито продре убеђење да ју морамо развијати и заштићавати све догле, док нас не осамосвоји од туђине.

Важно пак је, да си саставимо програм за оснивање подuzeћа за индустријске гране каквих код нас јеш нема, или за такве, каквих нема још доста. И то програм, из којег ће бити видно, докле има сизати и у чем опстојати поспеживање овог оснивања. Стварати у протекној пољопривредној држави прекомеран број творница или ићи за тим, да настану у њој изразита индустријска центра, која ће произвађати за извоз — па можда још и сировина, које треба са стране увозити — могло би имати неугодних последица за пољопривредно господарство и штетне последице за државни поредак. Могло би наиме нестати за пољопривреду потребних радних снага или бар би се плаће пољопривредних радника опасно поскупиле. У градовима и индустријским центрима пак би се гомилало разним упаљивим гесловима садањег немирног доба присутних радника, што би државној управи могло задајати обилно старости.

Тај програм морао би дакле обухваћати преглед свих засновање индустрија буди по својој ситуацији на прометним крајевима, полаг водних токова, обмору или поред рудника, буди по интелегентном пучанству, особито онђе, где има већ какве домаће обрти, за то примерених и препоручљивих крајева. Затим преглед свих природним богатством и сировинама знаменитих места, тако да би рефлектантима на оснивање индустрије могла препоручити, или, ако би то државни интерес изискивао, одмах и предписати, где нека дотична творница стоји.

Овај програм саставити није додуше лака ствар и не домишљам си, да би то могло ићи обратом руке. Припомочки, које влада има у геолошким, орографским и хидрографским штудијама и стручним извештајима, њене управе, али сигурно дозвољавају саставак таквог програма по сазвању нарочите анкете стручњака и — на што особиту важност полажем — по саслушању *господарској савета*. Кад би ово питање прошло кроз господарски савет, имао би сенатни одбор, чијег постављење са својим господом друговима предлагем, створити своје закључке те их у прописаном извештају

подастрти сенатском пленуму у коначно већање и решење.

Још морам да споменем, да ми се у очиглед неугодним ценама за житарице, којих ћемо увек или бар дуго још имати за извоз, чини потребно постепено увести такво обрађивање наших поља, да ћемо са привредом неких индустријских сировина — као н. пр. лана, конопља и подобних биља — узпоставити непосредну везу међу пољоделством и индустријом. При том би било јако идеално те у социјалном и опште државном интересу, ако би се нам посрећило поразместити нове творнице по разним крајевима земље, и организовати ствар тако, да би у њима по зими добили рада и зараде пољопривредни радници. Има индустријских производа, који омогућавају мировање стројева или бар ограничено произвађање преко лета. Па и у таквим обратима, који треба, да се безпрекидно врше, могла би она сељачка деца, која је код домаћег господарства излишна, сарађивати. Пошто би становала у родним кућама, била би донекле ипак одтегнута неблагом упливу безсавестних агитатора. Такођер би се смањило број такозваних „незапослених“, јер би их у случају деломичне обуставе рада исхрањевала домаћа кућа.

Можда ће се коме обзиром на то, да има скоро свака земља своје „Манхестре“, у којима се је нагомилало малих и великих творница свих врсти, чинити анахронистично, ако говорим за овакво раштравање веленидустрије код нас. Особито, ако се помисли какве колосалне обрете стварају совјети у Русији. Баш неблага искуства са оваквим центрима на западу навела су ме на моје схваћање. Прилике у неизмерној Русији су додуше друкчије. Онђе је у случају рата, са којим морамо упркос свим конференцијама за обезоружање ипак још увек водити рачуна, непријатељском ваздухопловству тежје могуће приближити се њеним индустријским центрим. Али напредак технике неће се зауставити и искључено није, да ће се неког дана пронаћи можност веће брзине и безгласног рада пропелера. У том случају није искључено, да ће нападаони одреди непријатељског ваздухопловства моћи да продру у громадна разстојања. Сад си пак помислимо какве катастрофалне последице би могле настати н. пр. на „Дњепростроју“ на којег 2.500.000.000 киловатних сати електричне енергије ће по нацрту пјатилетке бити прикључених неколико система веленидустријског искоришћења и сва територија 600 километара на околу са каквих 10 милијуна или још више на ово искоришћање навезаног пучанства, ако се непријатељу посрећи бомбардовање са онаквом множином експлозива, колико их ескадра великих авијона може да носи са собом. Још горе би то било код магнитогорска или тракторстроја који се не оснивају на водном погону. Децентрација индустрије је дакле и с тога гледишта препоручљива.

У најтеснијој вези са веленидустријом је *питање капитала*. Зато ми се је одмах овђе треба осврнути и на овај велеважни предмет. Веленидустрија треба наиме великих повчаних инвестиција. Наравски, да би било најбоље ако бисмо сва за описану индустријализацију потребна средства могли самакнути у земљи. Искључено би то не било, али само онда ако бисмо се могли прилагодити

полаганому и постепеному развоју индустрије. Пошто би али тај начин превише спречавао општи напредак, за којим треба, да свака држава тежи, ако неће да дође у господарску овисност, мораће отворити у нашу земљу отворити и туђему, за зародом идућему капиталу. Тим више, пошто као млада држава за многе гране индустрије немамо вештих и стручно подготовљених лица те ћемо зато морати да се за ње ослоњемо на помоћ из туђине све докле, док си не одгојимо властитог школованог и практички извежбаног особља.

Коначно ослоњ на страни капитал није несрећа, ако се колико могуће оградимо од тога, да би нас поробљавао. А то је могуће, ако се примерном законодајом за то побринемо.

Можда ће се за оне индустријске гране, које су у најпосреднијој вези са пољоделством, највише домаћи капитал посредством задруга. Гдегод би се нашло међу земљорадницима практичног смисла за овакво задругарство; препоручивало би се, да влада и управне власти овакве подхвате што најиздашније подупиру.

У сваком случају — нека ту иде за учасћ домаћег или страног капитала — пак је потребна контрола над њим. Свемогућности, какву си је капитал у наше доба освојио и којом влада светом, треба да се изподнесе тло. Не пада ми на крај памети да говорим против капитала. Ако је капитал у свету зло, онда је потребно зло. Ни сами бољшевици, који су се бацили у најжешћу борбу против њега, нису успели. Дапаче, се ни из капиталистичког господарства нису могли измолати и лежу баш у последње доба све то више и више у ње. Природно је по томе да нисам ни против капиталистичке зараде. Добро знам, да јој је била основа у раду, па нека буде душевном или физичком. Зато сме по уставном праву неприкосновености личног иметка служити сопственику за нову зараду. Али та зарада не би смела бити неограничена. Она је највише резултат новчаног уложка у подухвате и човечјег рада у тако створеном подухвату. Ако би не било подухвата без капитала, не могло би га бити ни без рада. Зато си капитал по једној и радна снага — па не само физичка, него физичка и душевна укупна — држе некакво равновесје. Прама овоме требало би тражити начина, да се одношај између капитала и радне снаге тако праведно уреди, да престану оштрине, које воде к социјалним трзавицама и стварају огорченост, завист и нерасположење међу људима, који су навезани један на другог и међу којима би тога ради морало владати поверење, спољивост и љубав. Ово стање мора напоследку водити — ако се обазремо око себе и видимо да води — к жестоком борбама и разврату.

Истина бог: тешка је праведна решидба овог замашног питања; али немогућа није. Предалеко би водило, ако бих хтео о томе излагати већ овде своје мишљење. Биће зато прилике у одсеку. Ипак је али треба већ овде истакнути да је досадање капиталистичко господарство нада све јасносно показало, како нужно је потребно темељите реформе. И то у време, у које се је — што је особито значило — исто тако јасно показала неодољивост марксистичко-социјалистичког господарства. Доказ за прво нам пружа Америка, где

једна част становништва тоне у изобиљу и раскоши, друга — пуно већа — пак упркос огромној количини злата у државним тресорима пати од недостатка и глади, како си тога ни претстављати не можемо; за друго пак Немачка, где је социјално скрпство створило положај, који спомиње на лако умну инсолвенцију. А и искуства код нас где смо мало превише повели се за немачким изгледом, нису баш најзадовољнија.

Реакција у погледу обеју питања мора да дође, а и сигурно ће доћи. Не чекајмо, да дође к нама са стране, него латимо се рада из властите побуде, да предупредимо зла искуства, каква доживљују другђе. Особито пак; да се капиталистички што пре поставимо на властите ноге, јер од тога је овисно и уредност у социјалном скрпству.

У том погледу треба, да нас крену помаже наша дипломатија у слоги и сагласности са дипломатијом пријатељских нам држава тиме, да свом енергијом поради око устаљења валута свију држава на основи уведена ковинског стандарда, чуваног међународним уговорима од сваког својеволног папуштања. Досадања пракса, да је свака држава смела произвољно мењати своју новчану подлогу, је једна од оних ненормалних практика капиталистичког господарства, из еготицистичких разлога, која грубом насилношћу уништава знојним радом и тешком муком привређене имовине. Ова пракса налази часма неморално начело „права јачијег“. Да се пак савремено ослободимо овисности од стране капитала, требаће остварити увете за поради домаће капиталистичке имовине. Особито заштитом уложника. Погледом на то, да су ови у кратко доба нашег новог државног живота доживели тако жалосних искустава, најпреча је нужа, да држава законодавним путем uvede најстрожију контролу над новчаним заводима и да uvede осетљиве санкције за све лакоумном управом закривљене неподопштине. Колико познам интенције Господина министра трговине и индустрије имамо очекивати, да нам буду оснотци закона по овоме предмету у догледно доба предложени.

Заједно са тиме врло је препоручљиво, да се приступи такође к ревизији нашег порезног система. Досадањи терети не само нису једнакомerno пораздељени, него су неки држављани на штету других врло осетљиво заштићавали. Модерно пореско законодавство штити по могућности господарски слабије слојеве почанства. Код нас је то обратно. Наш порески систем погађа највише малог човека, док узима на пример баш капиталски јаке слојеве порезника у невероватно заштити. Пошто је код нас инвестовано много страног капитала, вуче дакле овај несразмерно високу добит од ових инвестиција коју знаде књиговодском вештином још и уметно повисивати. У Сенату већ је господин друг г. Мићић опозоривао на један недостатак ове пореске законодаје. На мањак закона о порезу на личну доходарину.

Код расправе у одсеку мораће се говорити о целом пореском систему и о начину њега извођења, па ће бити прилике скрећати пажњу на неке недостатке, који спречавају овакав порески финанси-

јални ефекат какав би се лакоћом постићи дао, а да нам при потпуном покрићу потрепштина остане још средстава за резерве у можним будућим данима оскудице.

На то се наиме код досадањег државног господарења није помишљало, премда су нам репарације нуђале угодну прилику а и можност зато.

При садањем развоју технике осуђен је занат, о којем се је некада говорило да има златно дно, на подређену улогу. Већину предмета, које је он производно отела му је индустрија са својим велеобртоваоницама. Занат морао је се зато прем, захтевима времена и прилика преуредити тако, да своје раднонице или способности за произвађање у велико или преуредити само за оправке. Особито у већим градовима. У њима је дакле занат изгубио оно велико значење, које је имао пре победоносног похода стројева.

У градињима, трговинштима и на селима али је занат очувао своју важност пошто је у узајамној вези са пољопривредом. Сваки занатлија у оваквим крајевима или има сопственог земљишта или си га узима у најам. Њему је дакле пољоделство — и ако је занат његово звање — нузгредна привредна грана. Она му омогуђује, да себе и своју обитељ прехрани; од онога, што му донаша занат, пак ствара иметак. Он поред пољопривредника спада међу оне штедише, чијих стални улошци стварају најподесније капиталије за оплојање општег привредног предузетништва.

Занат је дакле трећи стуб наше државне господарске зграде и треба је, да чврсто стоји, ако хоћемо, да се не поколеба цела зграда. Зато је треба са надаљевалним курсевима и стручним школама старати се око што издашнијег просвећивања и оспособљивања занатлија. Где има домаће индустрије треба је помно гледати на то, да се развија у правцу што потпунијег усавршења исте, тако, да ће бити кадра челити свакој туђој конкуренцији не само по ценама, него и по изградби.

Четврти стуб државне привредне зграде је трговина. О њој вредило је до недавна скоро по свуда по свету по либералистичким начелима правило потпуне слободе. Могао се је дакле пачати трговином, коме је баш пало у главу; наравски ако је имао за њу средства али је нашао кредит. Како познато се у привредном животу либералистичка начела нису спонесла, па се је услед тога и у трговини почео увађати заштитни систем. Са „законом о радњама“, који је ове године ступио на снагу, је један од најмодернијих закона ове врсте уопште, и ми смо пошли тим путем. Са њим је и у нашој држави реглементована трговина, па се међу тим захтева за њу неку предизобразбу и оспособљеност.

Трговина има ванредно важну улогу у државном привредном животу. Она врши посредништво између продукујућих и трошећих кругова. Поред тога има, да за продукте свих врста, за које нема у земљи само достатног пописивања; тражи и нађе купаца на страни, те да са стране увози к нама такве продукте, на каквим сами оскудевамо, без којих се али, јер су нам по данашњој стандардизацији животног начина постала неопходном потребом, више обаћи не можемо.

Добро организована трговина у рукама интелегентних стручњака са потребним знањем и вештином за правилно искоришћање обдобних конјунктура може дакле бити извором за сигурну привреду и неслутено благостање. Поглед по свету нас о томе поучи. Али нам није требало тражити доказа зато ни изван наше земље. Наш јасни Дубровник нам га даје. Та оно је, како је то повесник уготовљено, под крај петнаестог века, имајући тристо бродова, био пун богаства и раскоши. У његовој државној благајни било је онда седам милијуна златника, нека његових трговачких задруга пак је имала причува двадесет милијуна златника или ти по прилици две милијарде у нашем новцу.

Према садањим приликама делити морамо трговину у ситну, велику и прекоморску.

Ситна трговина била је некада само на седништима феудних госпоштина, дакле по насељима која су онђе настала. Донекле и по већим градовима са тедним, месечним и годишњим сајмовима. У наше доба развила се је ситна трговина тако, да ће се ускоро у сваком и ако најзабитнијем селу наћи на трговиницу. По готово али код сваке жупне цркве. Ове трговинице нису до душе Бог зна како добро робом зложене, али свеједнако налази у њима сељак најпотребнијих ствари. Тако су оне тесно везане са пољоделством. Везане су али и иначе. Овакве ситне трговине јесу наиме у највише случајева у рукама самих сељака, који трговину сматрају за нузгредну привредну обрт. Они зато код продаје робе не траже превелике зараде. Бојим се, да ће се ради прописа закона о радњама оваква веза обију привредних грана онемогуђити и да ће се по нашим селима полагаано насељивати само трговцима по звању, који ће тражити такву зараду, да ће моћи са својим породицама удобно од ње живети. Са другим речима: роба ће се поскупити.

Зато ми се чини потребно, да се и трговине законитим одредбама ставе под такву контролу, која ће штитити потрошаче од прекомерног искоришћања код куповања робе, која је за свакодневни живот неопходно потребна.

У великој трговини регулисати ће се цене потражњом саме од себе. У пркос томе али је потребно, да има и над њим власт неки дозир, да барем спречи картелисања, ако би се са намером оштећења потрошача стварати имала. — Презрети се поред тога не сме, да може са стране велике трговине претити опасност своје врсте. Ова се је опасност већ до сада онажати могла. Састоји се у лакоумном кредитовању робе малим трговцима. Дошло је дапаче до тога да велетрговци, да постигну чим већи обрт у својој трговини, по градињима, трговинштима и селима нарочито траже људи, који би њима на љубо отворили трговинице да у њима продавају кредитовану робу. Нећу рећи, да овакво приближивање трговине потрошачима нема нешто за себе. Ипак се ми чини, да удобност, коју има куповалац, надмашује из ње произлазећа штета: да се свет научи више и више — и то често пута без потребе — трошити.

Ја не заступа мисљења, које се често чује, да се треба вратити к некадањем начину живота. Супротно: ја држим, да је то обзиром на све-

оштити напредак човечанства сасвим немогуће. Некад је сељачке мајке — барем у Словенији знам, да је било тако — кад су своје синове слале на штудије — водила при том жеља, да дође до белог круха. Наша држава има белог круха за сваког. Некада је наш сељак носно одела из домаћих платна. Развој индустрије учинио је, у том погледу праву револуцију. Народног кроја је или већ нестало, или уступа, где га још има, полагано творничкој мануфактури, тако да се може с неком сигурношћу израчунати, када ће га посвема нестати.

Борити се у доба механизовања радне снаге противу тога, било би узалудно; али темпо и начин, како се ово врши ипак су нездрави. Код нас у Словенији се на пример по недељама и празницима младог сељачког света по оделу скоро не може више распознати од господе; сеоске девојке пак — у пркос свему отпору свештенства — долазе у цркву у свиленим кратким хаљинама и дугачким чарапама, а да је тако, приписати је на описани начин насталим трговинама по селима, снабдевеним великтрговцима и индустријом великим залихама робе, која се пак тресе уновчити. Зато је питање, да ли би за спречење лакоумне потрошње не било пожељно законитим путем створити каутеле, по којима би омогућено било ограничити отварање неограниченог броја трговина по селима. — У Пољској, у Словачкој, Подкарпатској Русији и у Румунској су баш ситни трговци по селима били узроком ужасног осиромашења и прекомерног задужења сељака. Он је тамо био објектом најбезсавестније експлоатације сеоских „крамара“ — јер наслова трговаца ова врста пијавица људске крви не заслужује.

Поморска трговина може за нас, пошто имамо дугачку морску обалу са великим бројем сјајних пристаништа, бити најуноснија привредна грана. И ако се код куће уредимо, да ћемо бити сами себи достатни и баш кад се тако уредимо — имаћемо врло добре увете за поморско трговање. Чим уређеније ће наиме бити наше домаће државно господарство, тим непоколебивија биће наша валута и тим веће поверење света у нас.

Наше трговачке академије и природна даровитост наше омладине даваће нам изврских и подузетних трговаца. До државе пак је, да створи за прекоморску трговину остале неопходне увете. Пре свега добра конзуларна заступства, која се неће ограничавати само на бирократизам, него ће дејствено постизати такођер у практичну трговину. Са задовољством сам чуо да Господин Министар за трговину и индустрију спрема уредбу институције трговачких аташеа код наших посланстава. Желео бих, да буде ова знаменита замисао што скорије оживотворена и трговински аташен постављени барем код наших посланстава, у државама са којима јесмо већ у трговачким односима и у државама са којима има изгледа, да би се овакве везе не без наде на достатан промет дале успоставити.

Сасвим је природно, да може прекоморска трговина како ваља успевати само онда, ако се може ослањати на домаћу паропловбу. Наша се паропловба лепо развија и пожелно је, да не ослаби

владино занимање за њу при чем нека би се особита пажња посвећивала даљној пловидби.

Наша трговина мора наравски помно пазити, да си својим методама рада стече у иностраном свету угледа и поверења. Нигде није лакше као у новчаништву и трговини, да се у ње увуку људи без части и савести, којим је искоришћање пучанства главни циљ. Њихове практике су кадре нанети народној и државној привреди не само велику материјалну, него још већу моралну штету тим, да у вањском свету убије веру у етичка својства народа и добро савесност његове државне управе. Ова потоња треба зато да учини све што може у правцу одстрањења таквих штеточника од удејствовања код финансијских завода и трговинских подuzeћа. Само поштени људи одличних моралних својстава нека имају места у њима!

Опозорио сам већ у Сенату и опозарјам овде поновно, да закон о изванстечајним нагодбама врло погибелно квари значаје. Ако је било и ако ће по свој вероватности и у будуће бити шпекуланата који си одијозним ступањем под стечај, чијег проглашење може имати поред тога за последицу осетљиве казне, знаду на штету других стећи — у неким случајевима дапаче — знатних имовина, колико лакше је то са нагодбама ван стечаја, пошто у том случају не долази у питање ни губитак части и добре повести ни казна. Овај закон дакле завађа и иначе солидне и поштене трговце, који су високо активни, на нагодбени поступак, пошто им пуља законом санкционавању добит и настављање трговине у пређашњем обиму. Настало је дапаче ново уносно звање подстрекача к ванстечајним нагодбама.

У интересу јавне морале те угледа и поверења у наше трговство је нужно да се закон о ванстечајним нагодбама сасма укине, или да се новелира тако, да изгуби примамност уносљиве шпекулације.

За provedeње предложеног програма треба да како државног апарата, чијег сваки члан си мора бити свестан своје дужности прама држави и народу. Овај мора апарат, вођен свестном, Краљу и Народном Претставништву одговорном владом, безхибно функционисати. Колико тај апарат још нема ових својстава, мораћемо порадити, да му буду што пре приузгојена, па ће зато бити Одборова дужност, да тражи и нађе и за то начина, који ће јамчити за успех. Наравски, да се у том циљу нећемо смети плашити и пред темељитим реформама.

13 јуна 1932 године.

У Београду.

Иван Хрибар, с. р.

Претседник др. Анте Павелић: За овај предлог г. Хрибара и другога изабраћемо на једној од идућих седница нарочити одбор, који ће га проучити и Сенату поднети извештај.

Секретар др. Иван Гмајнер саопштава: Одбор за проучавање законског предлога о конвенцијама закљученим између наше Краљевине и Краљевине Румуније о режиму вода подноси Сенату свој извештај.

Одбор за проучавање законског предлога о споразуму о клирингу закљученом између наше

Краљевине и Републике Аустрије подноси Сенату на решење свој извештај.

Одбор за проучавање законског предлога о споразуму о клирингу закљученом између наше Краљевине и Швајцарске Конфедерације подноси Сенату на решење свој извештај.

Претседник др. **Анте Павелић**: Сви ови извештаји Одбора биће отштомпани, и раздељени господи сенаторима и стављени на дневни ред кад то Сенат закључи.

Секретар др. **Иван Гмајнер** саопштава молбе и жалбе:

Андрије Шпилетка, пензионера Општине Нове Вароши и Михаила Крачуновића, бившег бележника општине у Кленку.

Претседник др. **Анте Павелић**: Ове молбе и жалбе упутиће се Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред, на претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о сузбијању несавесне спекулације животним намирницама. Молим господина известиоца одборске већине, сенатора Даку Поповића да изволи прочитати одборски извештај.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Одбор Сената за проучавање законског предлога о сузбијању скопоће животних намирница проучио је законски пројекат на својим седницама од 6 до 13 јуна, те саобразно акту Сената од 14 априла 1932 године под Бр. 2123 подноси овај:

ИЗВЕШТАЈ:

Одбор је изменио предлог закона у неколиким основним погледима и схватањима. Прва таква основна измена учињена је у питању скупоће.

Одбор сматра да је питање регулисања цена ствар понуде и тражиње дакле питање природног формирања цена на пијаци. Свако мешање путем закона одређивању цена на пијаци противно је основним економским принципима. За доказ да је сваки такав потхват сам за себе илузоран службе многи слични закони не само код нас него и у другим државама где су се те законске мере показале немоћнима да утичу трајно и успешно на цене односно на сузбијање скупоће. Из тих разлога је Одбор изменио и наслов законског пројекта изоставивши из њега реч „скупоћу“, те је тако скупо материју овога закона само на сузбијање несавесне спекулације са животним намирницама. Према томе наслов предлога закона гласио би: „Предлог закона о сузбијању несавесне спекулације животним намирницама“. Несавесност у трговини надзирава се од стране државе на што без сумње држава има право нарочито у овим поратним временима када је морал на свима линијама пао.

Мешање државе на одређивање пијачних це-

на било је оправдано и на свом месту у временима несташнице робе, али данас када је робе у изобиљу то мешање може бити само штетно по нашу и иначе неразвијуну унутрашњу трговину. Да је данас на тржиштима робе са животним намирницама у изобиљу доказ је и то што све владе скоро свих европских држава морају вештачким путем да дигну цене роби како би се продуцентима рентирио рад. Још је бољи доказ да је робе у изобиљу и таблица поднета у образложењу овог законског пројеката. Казне изречене у току првог тромесечја 1932 године износиле су у нашој земљи свега 3.620. — динара а број предмета у истом времену износио је у целој земљи свега 9, док се у првим годинама после рата тај број пењао на стотине.

Код нас су цене основним Животним намирницама и данас неизједначене. Тако се један товар пшенице продаје данас у Новом Саду по 120. — динара, у Неготину 160. — а у Битољу по 240. — динара. Још је већа разлика у ценама баштенских производа (грашку, кромпир, буранији, салати, патлиџану и другом) та разлика је услед наше неразвијене унутрашње трговине и саобраћаја као и нерационалне железничке тарифске политике често и 1000%. Талијани продају ту робу често и данас по десет пута скупљим ценама од оних који су у исто доба на новосадској пијаци. Одбор, а нарочито у нашој тарифској политици, види главне узроке неизједначених цена. Свако друго утицање на цене може да буде само штетно и убитачно на нашу неразвијену унутрашњу трговину са животним намирницама. С тога је Одбору част скренути и овом приликом пажњу надлежнима на отклањање поменутих недостатака а нарочито на потребу ревизије наше унутрашње тарифске политике како би се снабдевање насивних крајева могло за народ повољније регулисати и како би се продукција у активним крајевима могла одржати и унапређивати.

Одбор мора и овом приликом да изрази своју скепсу у погледу ефекта на стварање животног и овог законског пројекта.

И ранији сличан закон о сузбијању скупоће животних намирница и несавесне спекулације из 1921 године за 10 година свога трајања није успео да отклони диспарат у ценама намирница потребних за живот. Ми и данас имамо на пример код електричне струје 1000% разлике у ценама (Дунавска бановина и Дравска бановина, око 100% разлике у цени дрвета за огрев и т. д.). Ни ранији закон није могао у том погледу да утиче на снижење цена а не видимо да ће се то моћи постићи и овим законским предлогом. С тога је Одбору част скренути пажњу надлежнима да и у овом правцу пораде како би грађанство целе земље дошло до нижих цена за основне животне потребе а нарочито до уједначених цена у земљи. Не може се сматрати као сређено и здраво економско трговинско стање у земљи све докле док су у појединим њеним деловима тако огромне разлике у ценама основних животних потреба њених грађана.

Што овај законски предлог није могао бити усвојен у целини у своје првобитном облику разлог је тај што се при изради није користило струч-

ним саветима привредних организација. Иако још ни до данас није креиран Привредни савет могло се ипак користити саветима стручних установа; на њих се требало ослонити при изради законског пројекта. Наше коморе су могле пружити корисна упуства и сугестије за један целисходан и потпуни законски пројекат тим пре што се оне свакодневно боре са несавесним елементима у трговини и и што оне знају и многа корисна сретства за онемогућавање несавесне трговине.

Одбор је установио да је овај законски предлог у супротности са новим Законом о радњама. Параграф 3 предлога није у складу са § 150 Закона о радњама, који је одређен у погледу регулација цена у радњама које спомиње § 3 овог пројекта. Све докле док се одредбе Закона о радњама не покажу у животу недовољнима, нема се разлога да се једним новим законом ово питање пре времена другачије регулише.

Одбору је част предложити Сенату да прихвати становниште овог Одбора по коме је питање сузбијање шпекулације са животним намирницама у првом реду ствар општинских управа. Општинска управа је најповлашћенија да на својој територији сузбија са највише познавања ствари и метода несолидне и нездраве елементе у трговини. С тога би ваљало новом Закону о општинама дати оквирна овлашћења за градске општине по којима би оне у свом делокругу могле доносити потребне статуте о сузбијању несолидне шпекулације на својој територији. Ове статуте би имао да одобрава надлежни бан. За сеоске општине пак требала би да изради надлежна Краљевска банска управа такве статуте, а за подручје града Београда управник града. Овакво решење проблема било би најбоље и најуспешније а било би и у духу принципа о самоуправама.

У току рада Одбор је установио извесне разлике у казним одредбама пројекта и Кривичног закона. Тако се каже да лажно мерење у пројекту § 7, другом мером мере него што то предвиђа Кривични закон у § 343. Тих отступања од одредаба Кривичног закона је више и Одбор је казнене одредбе пројекта довео у сагласност са Кривичним законом у колико је то нашао за потребно не губећи из вида и ефекат који треба да се постигне овим законским пројектом.

Најзад Одбор је мишљења да би овај законски предлог онако како је достављен овом Одбору створио несносну атмосферу на нашим тржиштима и да би постао баук за трговачки свет убијајући у њему и оно мало иницијативе коју још наша трговина у овим тешким приликама показује. Овај факат би био од недогледног штетног утицаја нарочито за размену добара унутар земље што би и нашем земљораднику и продуценту могло нанети огромне штете. Зато је Одбор настојао да извесне одредбе у пројекту формулише јасније.

Не упуштајући се у овом извештају у детаље рада одбора, већина одбора предлаже Сенату да се овај законски предлог усвоји онако како је од стране Одбора предложен. Мањина подноси засебан предлог у погледу станова.

За известице Одбора одређују се сенатори

г. г. Дака Поповић и Крета Радовановић.
Београд, 13 јуна 1932 год.

Претседник Одбора,
Милоје Ж. Јовановић, с. р.

Секретар,

Т. Јалжабетић, с. р.

Чланови:

Др. М. Ивковић, с. р.
К. Смиљанић, с. р.
инж. Дака Поповић, с. р.
К. Радовановић, с. р.
Свет. Томић, с. р.
Др. Отон Франгеш, с. р.
Махмудбеговић Сефедин, с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА

Краљевине Југославије

сазвана Указом од 23 септембра 1931 године
у ванредан сазив са 7 децембра 1931 године на
свом 40 редовном састанку, одржаном 13 априла
1932 године у Београду, усвојила је

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

сузбијању скупоће животних намирница

§ 1.

Под животним намирницама, по овом Закону, подразумевају се: људска храна (јела и пиће) и сточна храна, одећа, обућа, огрев и осветлење, као и материјал за израду истих и грађевини материјал.

Овде не спадају предмети, који служе луксузу.

Монополисани предмети и лекови, који се продају само по апотекама, не потпадају под одредбе овога Закона, пошто се и онако већ унапред таксирају од надлежне власти.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

сузбијању несавесне шпекулације животним намирницама

§ 1.

Под животним намирницама, по овом Закону, подразумевају се: људска храна (јело и пиће) и сточна храна, одећа, обућа, огрев и осветлење, као и материјал за израду истих и грађевини материјала.

Овде не спадају предмети, који служе луксузу.

Који се предмети сматрају као предмети луксузне потрошње прописале Министар социјалне политике и народног здравља саслушавши мишљење стручних комора, као и других стручних организација и установа, за које налази, да му у томе погледу могу дати потребна мишљења.

Монополисани предмети и лекови, који се продају само по апотекама, не потпадају по

одредбе овога Закона, пошто се и онако већ у напред таксирају од надлежне власти.

§ 2.

Сваки ко продаје ма какве животне намирнице у радњи (дућану, продавници, на тргу, пазару, пијаци), или на ма ком другом месту, мора означити и истаћи цене појединим предметима и врсти робе тако, да их свако може лако и јасно видети и разумети. Исто тако мора истаћи и ценовник прописан од полицијске власти.

Нико не сме продавати скупље од цене, која је за дотичну намирницу прописану ценовнику. Продаја испод означене цене у ценовнику дозвољена је.

Ово важи како за трговце на велико или на мало уопште, тако и за индустријалце, занатлије или остала лица, која се баве продајом животних намирница, било да их само производе или само препродају.

Од предње обавезе изузимају се само произвођачи, земљорадници, селаци, који су своје производе донели на трг ради продаје али не и селаци, који врше препродају туђих производа.

Ко се огрешни о предње одредбе казниће се затвором до три месеца и новчаном казном до 10.000.— динара.

§ 2.

Сваки ко продаје ма какве животне намирнице у радњи (дућану), продавници, на тргу (пазару, пијаци), или на ком другом месту мора означити и истаћи цене појединим предметима и врсти робе тако, да их свако може лако и јасно видети и разумети. Исто тако мора истаћи и ценовник, прописан од опште управне власти првог степена.

Нико не сме продавати ни намерно куповати скупље од цене, која је за дотичну намирницу прописана у ценовнику. Продаја испод означене цене у ценовнику дозвољена је.

Ово важи, како за трговце на велико и на мало уопште, тако и за индустријалце, занатлије или остала лица, која се баве продајом животних намирница, било да их сама производе, или само препродају.

Од предње обавезе изузимају се само произвођачи пољопривредних производа као и рибари, који су своје производе донели на трг ради продаје, али не и они, који врше препродају туђих производа.

Ко се огрешни о предње одредбе казниће се: продавац затвором до 3 месеца и новчаном казном до 10.000.— динара, а купац новчаном казном до 1.000.— динара, у случају прекршаја става 2. ове одредбе.

§ 3.

У хотелима, ресторацијама, кафанама и јавним кухињама и угоститељским радњама уопште цене јелу и пићу означаваће се на јеловнику; ценовнику: за јело по порцијама, а за пиће по уобичајеном начину (литар, боца 7-10 л., чаша, шоља).

У хотелима и угоститељским радњама које издају собе, истаћи ће се у свакој соби ценовник исте. Из ценовника се мора видети и од кога и до кога часа се рачуна означена цена и које је

минимално време за отказ. У означену цену се урачунава и награда за послугу, што се изрично има означити у ценовнику.

Ко се огрешни о предње одредбе казниће се затвором до три месеца и новчаном казном до 10.000.— динара.

§ 3.

У хотелима, ресторанима, кафанама, јавним кухињама и угоститељским радњама уопште, цене јелу и пићу означаваће се на јеловнику, по уобичајеном начину.

У хотелима и угоститељским радњама, које издају собе, истаћиће се у свакој соби ценовник исте. Из ценовника се мора видети и од кога и до кога часа се рачуна означена цена и које је минимално време за отказ. У означену цену се урачунава и награда за послугу, што се изрично има означити у ценовнику.

Ко се огрешни о предње казниће се затвором до три месеца и новчаном казном до десет хиљада динара.

§ 4.

Сваки продавац је обавезан да излаже продаји све животне намирнице набављене или произведене у циљу продаје.

Забрањује се нагомилавање животних намирница у сврху, да се ма која врста изузме из промета и тиме повиси њена цена.

Ко се огрешни о предње одредбе казниће се затвором до 6 месеци и новчаном казном до 50.000 динара.

§ 4.

Сваки продавац је обавезан, да излаже продаји све животне намирнице, набављене или произведене у циљу продаје.

Забрањује се нагомилавање животних намирница у сврху, да се ма која врста изузме из промета, и тиме повиси њена цена.

Ко се огрешни о предње одредбе казниће се затвором до 6 месеци и новчаном казном до 50.000.— динара.

Овим казнама казниће се и онај који свесно помаже сопственику да робу ради спекулације нагомилава и прикрива.

§ 5.

Продавцима животних намирница забрањује се да траже већу цену за исте од оне, која обезбеђује обичну и дозвољену трговачку чисту добит. Ова добит не сме бити ни у ком случају већа од 20%.

Ово се не односи на земљораднике, који до носе на трг своје производе на продају.

При израчунавању процента чисте добити узима се за основицу набавна цена робе (цена сировина, полупрерађевина, и прерађевина), као и трошкови око добављања робе (царина, отпремнички трошкови, издатци за паковање, провизија и т. сл.) затим општи и пословни трошкови, порези и прирези, трошкови за мањке, провизије заступника, трошкови за прерађивање, плате и наднице намештеника и радника, издатци за социјално осигурање.

гурање предузећа, закупнине, поштански и (рекламни трошкови, амортизација и слично.)

Ко се огреши о одредбе првог става овога параграфа казниће се до 3 месеца и новчаном казном до 10.000.— динара.

§ 5.

Продавцима животних намирница из § 2 става 3 забрањује се, да траже већу цену за исте од оне, прописане у ценовнику или оне, која би, ако није предвиђена у ценовнику прелазила чисту трговачку добит од 20% у часу продаје.

Ово се не односи на произвођаче пољоприврдиних производа и рибаре, који доносе на трг своје производе на продају.

При израчунавању процента чисте добити узима се за основицу набавна цена робе (цене сировина, полупрерађевина и прерађевина), као и трошкови око добављања робе (царина отпремнички трошкови, издаци за паковање, провизија посредника и т. сл.); затим општи и пословни трошкови (порези и прирези и пословни друге државне и самоуправне дажбине, трошкови за мањке, провизије заступника, трошкови за прерађивање, платe и наднице намештеника и радника, издаци за социјално осигурање, за осигурање предузећа, закупнине, поштански и рекламни трошкови, амортизација и т. сл.).

Ко се огреши о одредбе првог става овога параграфа, казниће се затвором до три месеца и новчаном казном до 10.000.— динара.

§ 6.

Забрањује се вишеструко препродавање (верижна трговина) и нечиста спекулација, којом се намерно иде за покупљивањем цена животним намирницама, а нарочито ширењем неистинитих вести договарање између произвођача или посредника да би се повисила цена роби.

Забрањује се куповање животних намирница на трговима (пијацама) и сајмовима (вашарима, панађурима), ради препродаје на истом месту и за време трајања истог пазарног дана.

Малопродавци, ради свога снабдевања, могу са великопродавцима закључивати купопродаје само после времена одређеног за препродају на мало на дотичном месту.

Ко се огреши о предње одредбе казниће се затвором до 6 месеци и новчаном казном до 50.000 динара.

§ 6.

Забрањује се вишеструко препродавање (верижна трговина), којим се намерно иде на покупљивање цена животним намирницама као и споразуми уопште, (картелсање), да би се повисиле или одржавале високе цене роби.

Забрањује се куповање животних намирница на трговима (пијацама) и сајмовима (вашарима, панађурима), ради препродаје на истом месту и за време трајања истог пазарног дана.

Малопродавци, ради свога снабдевања, могу са великопродавцима закључивати купопродају на мало на дотичном месту.

Ко се огреши о предње одредбе, казниће се затвором до 6 месеци и новчаном казном до 50.000 динара.

§ 7.

При продаји животних намирница ко лажно мери или смањује уобичајене оброке (порције), казниће се затвором до 6 месеци и новчаном казном до 10.000.— динара.

§ 7.

При продаји животних намирница ко лажно мери: кажњава се по § 343. крив. закона од стране надлежног суда.

У случају стицаја дела из овога прописа са другим којим делом из овог закона, суди такође надлежни суд.

§ 8.

Ко ради преваре у трговини или промету продаје: сурогат какве робе као праву робу или придаје роби својства, којих она нема, робу домаћег порекла под видом робе страног порекла или роби даје ма на који начин порекло којег она није, казниће се затвором до 6 месеци новчано до 50.000.— динара.

§ 8.

Ко ради преваре у трговини или промету животним намирницама продаје сурогате какве робе као праву робу, врши мешање или разблаживање робе у циљу користољубља, придаје роби својства којих она нема, робу домаћег порекла представља под видом робе страног порекла, или роби даје ма на који начин порекло, којег она није, казниће се затвором до 6 месеци и новчано до 50.000.— динара.

§ 9.

Извиђање кривица по овоме закону вршиће се: било на пријаву приватних лица, било на преставци надлежног полицијског или општинског органа по службеној дужности.

У пријави и преставци мора се означити: кривац, дело, доказно средство — сведоци и подносилац.

Преставка заклетог надлежног полицијског или општинског органа потпуни је доказ о делу и кривици оптуженог лица. У недостатку овога доказа важи прописи закона о судском и кривичном поступку.

§ 9.

Извиђање кривица по овом Закону вршиће св: било на пријаву приватних лица, било по преставци надлежног полицијског или општинског органа по службеној дужности.

У пријави и преставци мога се означити: кривац, дело, доказна средства — сведоци и друга и подносилац.

Преставка заклетог надлежног полицијског или општинског органа потпуни је доказ о делу и кривици оптуженог лица, ако ничим није обеснажена. У недостатку овога доказа важе уопште прописи закона о судском кривичном поступку.

§ 10

Претходно извиђање и пресуђивање кривица по овоме закону вршиће месно надлежна опште

управна власт првог степена по одредбама закона о судском и кривичном поступку од 19-II-1929 године, и овога закона.

Ислеђење се може извршити и пресуда изрећи одмах на лицу места.

§ 10

Претходно извиђање и пресуђивање кривница по овоме закону вршиће у првом степену:

1) општинске власти:

а) у Београду и седиштима Краљевских банских управа;

б) у свима варошима и варошницама (тржиштима) за које ову надлежност одреди Министар социјалне политике и народног здравља у споразуму са Министром правде и Министром унутрашњих послова.

2) средњи судови, односно судије појединци Првостепених судова за сва остала места у границама њихове територијалне надлежности.

Овде вреде одредбе Закона о судском кривичном поступку од 16 фебруара 1929 године, са свима његовим изменама и допунама, као и прописи овога закона.

§ 11.

Пресуде изречене у висини казне затвором до 6 дана и новчане казне до 1000. — динара одмах су извршене.

Против осталих изречених пресуда, интересована лица имају право призива, односно ревизије на надлежни Окружни суд у року од три дана, рачунајући од дана саопштења и то непосредно преко власти која је изрекла пресуду.

Окружни суд може пресуду првостепене власти: одобрити или поништити или преначити.

Предаја призива односно ревизије поште на повратни рецепис, сматра се као да је тога дана предата власти која је донела пресуду.

§ 11.

Против одлука, интересована лица имају право жалбе на надлежни Окружни суд (колегијум) у року од пет дана, рачунајући од дана предаје одлуке, и то посредно преко власти, која је донела одлуку, непосредном предајом или преко поште.

Окружни суд може одлуку Првостепене власти: одобрити или преначити или поништити. Његова је одлука извршна.

Предаја жалбе преко поште на повратни рецепис сматра се, као да је тога дана предата власти, која је донела одлуку.

§ 12.

Ко учини у поврату једно од дела споменутих у §§ 4, 5, 6 и 8 овога Закона, козниће се поред казне предвиђене за то дело, и забраном даљег рада до године дана.

§ 12.

Ко учини у поврату једно од дела споменутих у §§ 4, 5, 6 и 8 овога Закона, козниће се поред казне предвиђене за то дело, и забраном даљег рада од једног месеца до године дана.

§ 13.

По овоме Закону: казна затвором не може бити мања од три дана; новчана казна не може бити мања од 300. — динара; извршење казне може бити одлагано.

§ 13.

По овоме Закону: казна затвором не може бити мања од три дана; новчана казна не може бити мања од 300. — динара; извршење казне не може бити одлагано.

§ 14.

Казна затвором, изречена по овоме Закону не може се замењивати новцем.

Новчана казна у случају да се не може наплатити у року од месец дана из трећине имања осуђенога, замениће се затвором, рачунајући сваки дан затвора по 100. — динара.

Замена новчане казне у казну затвора не може прећи више од три месеца, а у случајевима поврата не може прећи више од шест месеци затвора.

Одлуку о замени новчане казне казном затвора доноси власт, која је донела решење, односно пресуду о казни.

§ 14.

Казна затвором, изречена по овоме Закону не може се замењивати новцем, сем за дела из § 2 овога Закона ако нису у поврату.

Новчана казна у случају, да се не може наплатити у року од месец дана из трећине имања осуђеног, замениће се затвором, рачунајући сваки дан затвора по 100. — динара. Исто толико рачунаће се у новцу при претварању казне затвора у новчану казну за дела из § 2.

Замена новчане казне у казну затвора не може прећи више од три месеца, а у случајевима поврата не може прећи више од 6 месеци затвора.

Трошкови за издржавање осуђеника падају на његов терет а у колико се не могу наплатити од осуђенога, накнадиће се из Фонда предвиђеног у § 22 овога Закона, која постоји код Држ. Хип. Банке.

Одлуку о замени новчане казне казну затвора као и казне затвора у новчану казну доноси власт, која је донела одлуку о казни.

После смрти осуђеног, казна се не извршује.

§ 15.

У случајевима из §§ 4, 5, 6 и 8 овога Закона, поред казне затвором, и новчане казне, осуђеном ће се одузети и сва количина робе која је била предмет кривичног дела, и продаће се у корист „Фонда за исхрану сиротиње“.

Одузимање робе и њеног чувања до правноснажности пресуде врши по постојећим за то прописима.

Ако је привремено или дефинитивно одузета роба подложна квару продаће се, у року од 24 сата по одузимању, јавним надметањем; у противном случају продаће се у року од 5 дана, по правоснажности пресуде.

Ако окривљени не буде осуђен, вратиће му се одузета роба односно новац, одбијен од продаје његове робе.

§ 15.

У случајевима из §§ 4, 5, 6 и 8 овога Закона, поред казне затвором и повчане казне осуђеном ће се одузети и сва количина робе која је била предмет кривичног дела и продаваће се у корист „Фондова за исхрану сиротиње“ предвиђених у § 22 овога Закона.

Одузимање робе и њено чување до правноснажности пресуде врши се по постојећим за то прописима.

Ако је привремено или дефинитивно одузета роба подложна квару, продаће се у року од 24 сата по одузимању, јавним надметањем, ако окривљени не би положио повчану кауцију у висини процењене вредности робе; у противном случају продаће се у року од пет дана по правноснажности пресуде.

Ако окривљени не буде осуђен, вратиће му се одузета роба, односно положена кауција или новац добијен од продаје исте робе.

§ 16.

Власник предузећа јамчи за казне на које буде осуђен заступник или који службеник његовог предузећа за дела противна прописима овога закона и то солидарно са осуђеним лицем, тако, да се половина износа повчане казне има наплатити од власника предузећа одмах по правоснажности пресуде, а њему се оставља право да после тражи накнаду од осуђеног лица.

Под власником предузећа разуме се и свако правно лице.

§ 16.

Власник предузећа јамчи за половину повчане казне, на коју буде био осуђен пословођа или који службеник и намештеник његовог предузећа за дела противна прописима овога Закона.

Утврдили се током истраге да је власник наговарао своје намештенике на радње противне овоме Закону, власник и намештеник одговарају солидарно за почињена дела и подлеже и казни затвора и новчаној казни.

Ако је намештеник правно неодговорно лице, а учини кажњива дела по овом Закону из своје побуде, половину повчане казне сноси власник, против кога се у овом случају води кривични поступак.

Учини ли правно неодговорно лице кажњиво дело по наговарању власника, власник одговара за почињена дела таког намештеника, и против њега се непосредно отвара кривично поступање, и казниће се поопштеном казном као за дело у поврату.

Половина износа повчане казне има се наплатити од власника предузећа одмах по правноснажности пресуде, а њему се оставља сем случаја у алинеји 4 овога параграфа право да после тражи накнаду од осуђеног лица.

Под власником предузећа разуме се и свако правно лице.

§ 17.

Тужба и кривица по овоме Закону застаревају за три месеца.

Пресуда како о кривици, тако и о досуђеној накнади штете застарева за годину дана.

§ 17.

Тужба и кривица по овоме Закону застаревају за три месеца.

Пресуда како кривици тако и о досуђеној накнади штете застарева за годину дана.

§ 18

Правоснажне пресуде по казнама из овога закона објављиваће се о трошку осуђенога: преко Службених новина територијално надлежне Краљевске банске управе, а преко Службених новина у Београду за територију Управе града Београда и територије оних банских управа, које евентуално не буду имали своје Службене новине. Исто тако ове пресуде достављају и надлежној општинској власти, ако иста постоји у месту становања осуђенога; да их јавно огласи.

У случају кад је осуђеноме забрањен даљи рад рад по § 12 овога закона, пресуда ће се доставити ради знања и дотичној комори.

§ 18

Правоснажне пресуде по казнама из овога Закона у случају поврата достављају се надлежној општинској власти, да их јавно објави уобичајеним начином.

У случају кад је осуђеном забрањен даљи рад по § 12 овога закона пресуда ће се доставити ради знања и дотичној Комори.

§ 19.

Пријава власти да се неко лице огрешило о одредбе овога Закона, не подлежу плаћању таксе.

Таксе на жалбу је 20. — динара.

Такса за вођење истраге и пресуду је 50. — динара, кад пресуда постане правоснажна.

И овде вреди пропис члана 5 Закона о таксама, са његовим изменама и допунама.

§ 19.

Пријава власти, да се неко лице огрешило о одредбе овога Закона не подлеже плаћању таксе.

Такса за жалбу је 20. — динара.

Такса за вођење истраге и одлуку је 50, — динара, кад осудна одлука постане правоснажна.

И овде вреди пропис члана 5 Закона о таксама са његовим изменама и допунама.

§ 20.

При свакој општинској власти образоваће се „Одбор за одређивање цена животињих намирница“, који се састоји од 5—15 лица. Његова је дужност да контролише чињенице поменуте у ставу § 5 овога Закона; да повремено, према потреби, одређује максималне цене животињих намирница које ће надлежна полицијска власт објављивати као ценовник по коме се морају продавати намирнице (најскупле) и да на позив власти врше потребно вештачење.

Чланове овога Одбора одређује општинска власт из редова: земљорадника, занатлија, трговаца, индустријалаца и потрошача.

Где је ма из кога разлога немогуће образовање овога одбора при општинској власти, исти ће се образовати при надлежном средском начелству, а чланове ће именовати средски начелник.

§ 20.

При свакој општинској власти образоваће се „Одбор за одређивање цена животних намирница“ који се састоји од 5—15 лица. Његова је дужност да контролише чињенице поменуте у ставу 3 § 5 овог Закона; да повремено, према потреби по својој иницијативи или по тражењу државних и општинских власти или комора, одређује максималне цене животним намирницама, које ће надлежна опште управна власт првога степена објављивати као ценовник, преко чијих се цена не смеју скупље продавати.

Сем тога овај ће Одбор вршити на позив власти и потребна вештачења.

Чланове овога Одбора одређује Општински одбор (Веће) из редова: земљорадника, занатлија, трговаца, индустријалаца и потрошача.

Где је ма из кога разлога немогуће образовање овога Одбора при општинској власти, исти ће се образовати при надлежном средском начелству, а чланове ће именовати средски начелник.

сваки мора примити. Ко ову дужност не би хтео да врши, а његови разлози за то не би били уважени од стране општинске власти односно средског начелника, казниће се од стране Министарства социјалне политике и народног здравља, а по преставци начелника до 1.000.— динара у корист „Фонда за исхрану сиротиње“.

Решење Министрово о казни извршено је.

§ 21.

Ако се при извињању и доношењу пресуда одређени полицијски орган или судија намерно огреши о одредбе овога Закона тако, да неко лице буде невинно или сувише строго кажњено одговараће дисциплински по закону о чиновницима.

Ако полицијски или општински орган, који подноси представку за ислеђење кривице по овоме Закону, поднесе намерну неверну представку, казниће се отпустом из службе или новчаном казном до 3.000.— динара. Казну изриче надлежни старешина. Оштећено лице може судским путем тражити од проузроковача штете накнаду исте.

Ако члан „Одбора за одређивање цена животних намирница“ несавесно врши поверену му дужност, казниће се новчаном казном 10.000.— динара, а поред тога осудиће се и на плаћање накнаде евентуално причињене штете. Пријаву подноси надлежна полицијска власт а пресуду доноси надлежни средски суд, односно судија појединац Окружног суда, где средски судови још не постоје.

Новчана казна се изриче у корист „Фонда за исхрану сиротиње“.

§ 21.

Ако члан Одбора за одређивање цена животних намирница намерно даде неистините подат-

ке Одбору о стањама, која се узимају у обзир при одређивању цена, да би се неправилно одредила призната добит продавцу или највећа продајна цена, па таквом радњом доиста намерно наведе Одбор или средског начелника, да се установи штетан ценовник, и отуда се покаже штета за продавца или потрошача, казниће се новчаном казном до 1.000.— динара и на плаћање доказане штете. Пријаву суду са доказима подноси надлежна опште управна власт првог степена, а извињање врши и пресуду доноси надлежни средски суд, односно судија појединац Првостепеног суда.

И овде вреде одредбе § 11 овога Закона, у погледу употребе правних лекова.

Новчана казна се изриче у корист „Фондова за исхрану сиротиње“.

§ 22.

„Фонд за исхрану сиротиње“ постоји код Државне Хипотекарне Банке у Београду.

Приходи су му: новчане казне и новац добивен од продате узапћене робе по кривицама из овога закона, као и камате на овај уложени новац.

Расходи се могу учинити само на исхрану сиротиње.

Фондом рукује и располаже Министар социјалне политике и народног здравља.

Новац за исхрану сиротиње може Министар давати појединим друштвима, организацијама у виду субвенције.

§ 22.

„Фонд за исхрану сиротиње“ постоји код Државне хипотекарне банке у Београду, а посебни фондови у истојме циљу оснивају се у свима општинама.

Њихови су приходи: новчане казне, новац добивен од продате узапћене робе по кривицама из овога Закона, камате на уложени новац и други непредвиђени као и по специјалним Законом предвиђени приходи или дотације за ове фондове.

Расходи се могу учинити само на исхрану сиротиње и на трошкове издржавања осуђеника по § 14 став 4 овога Закона.

Фондом код Државне хипотекарне банке рукује и располаже Министар социјалне политике и народног здравља, а Фондовима у појединим општинама, општинске управе.

Из Фонда за исхрану сиротиње може Министар давати помоћ појединим друштвима и организација у виду субвенција.

§ 23.

Убрале новчане казне и новац добивен за продату узапћену робу, власти ће достављати сваког месеца за протекли месец Државној Хипотекарној банци за „Фонд за исхрану сиротиње“.

Уз новац се шаље и акт у коме мора бити означено: презиме, име и занимање кажњенога; место његовога становања; кога је власт казнила; дело за које је кажњен; број и датум правоснажне пресуде; износ суме која се шаље са означањем: колико је од новчане казне, а колико од продате узапћене робе. Исто овакав акт истовремено шаље се Министарству социјалне политике и народног здравља (Опште оделење).

§ 23.

Од убраних новчаних казни и новца добивеног за продату узапћену робу, власти ће достављати сваког месеца за протекли месец две трећине државној хипотекарној банци у Београду за „Фонд за исхрану“ а једну трећину дотичној општини за њен фонд.

Уз новац се шаље и акт у коме мора бити означено: презиме, име и занимање кажњенога; место његовог становања; која га је власт казнила; дело за које је кажњен; број и датум правноснажне пресуде; износ суме која се шаље и суме, која је задржана за општину са означањем: Колико је од новчане казне а колико од продате узапћене робе. Исти овакав акт и истовремено шаље се Министарству социјалне политике и народног здравља (Опште одељење).

§ 24.

Сви нерешени предмети по Закону о сузбијању скупоће животних намирница и несавесне спекулације од 30 децембра 1921 године, имају се расправити по одредбама истога Закона и Правилника за његово извршење од 7 септембра 1922 године. Правноснажне пресуде, али још неизвршене, имају се такође извршити по одредбама истога Закона.

§ 24.

Сви нерешени предмети о Закону о сузбијању скупоће животних намирница и несавесне спекулације од 30 децембра 1921 године имају се расправити по одредбама истога Закона и Правилника за његово извршење од 7 септембра 1922 године. Правноснажне пресуде, али још не извршене, имају се такође извршити по одредбама истога Закона.

§ 25.

Овлашћује се Министар социјалне политике и народног здравља да може у споразуму са Министром унутрашњих послова, прописати Правилником ближе одредбе за извршење овога Закона.

§ 25.

Овлашћује се Министар социјалне политике и народног здравља да може у споразуму са Министром унутрашњих послова, Министром трговине и индустрије, прописати Правилником ближе одредбе за извршење овог Закона.

§ 26.

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише а добија обавезну снагу даном обнародовања у „Службеним новинама“, када престаје да важи:

Закон о сузбијању скупоће животних намирница и несавесне спекулације од 30 децембра 1921 године, Правилник од 7 децембра 1922 године, за извршења истога Закона, као и сви остали Законски прописи који би били у супротности са одредбама овога Закона.

§ 26.

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а добија обавезну снагу даном обнародо-

вања у „Службеним новинама“, када престаје да важи: Закон о сузбијању скупоће животних намирница и несавесне спекулације од 30 децембра 1921 године, Правилник од 7 септембра 1922 године за извршење истога Закона, као и сви сви остали законски прописи који би били у супротности са одредбама овога Закона.

13 априла 1932 године

Београд.

Известилац одборске мањине **Светозар Томић** чита:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Мањина Одбора Сената за проучавање законског предлога о сузбијању скупоће животних намирница-слажући се са извештајем Одборске већине, сматра за своју дужност да нагласи да је требало да се у овај законски предлог за сузбијање скупоће унесе одредба и подноси Сенату, као допуну извештају Одборске већине, ово своје мишљење по том питању.

Израз: „Животне намирнице“ не обухвата све животне потребе једног човека. Човек, како не може да живи без хране, тако исто не може да живи ни без крова над главом. Народна философија вели дај ми кров, а за храну ћу се сам постарати!

У овом законском предлогу: „о сузбијању несавесне спекулације са животним намирницама“ нису предвиђене никакве одредбе, које би регулисале висину закупних цена локала и станова. Нису предвиђене одредбе о оној животној потреби, која данас највише чини да је тежак и неиздржљив живот средњег сталежа који сачињава велику већину нашега становништва, као: што су радници, занатлије, већина трговаца, чиновници, интелектуалци и уопште мали човек. Ради се о сузбијању спекулације у ценама намирници потребних за исхрану човјека, на што данас иде најмањи део човечје дневне зараде а не ради се да се закупне цене локала и станова доведу у склад данашњим зарадама.

Сваком мануелом и интелектуалном раднику иде данас пола месечне зараде за кирију; а мањем трговцу и занатлији иде више од пола те зараде на закуп дућана и стана, и ако по економској науци ово не сме прећи 20% месечних прихода. Баш та велика кирија на дућане и радионице утиче невероватно на поскупљивање животних потреба уопште а нарочито намирница.

Данас су станбене прилике код нас неиздрживе гледајући на цене и на хигијенску страну стана и локала. Мало бољи и здравији стан немогуће је платити; а влажни и мрачни станови су гробнице за наше становништво, нарочито градско. Имајући ово све у виду, Одборска мањина моли Сенат да се у извештај Одборске већине на страни 3, после речи: „Животних потреба и њених грађана“ дода ова реченица:

„Тако исто сматра за нарочиту дужност да предложи надлежнима да је неопходно потребно да се законским путем регулишу високе цене закупима станова и локала. Без решења овога пи-

тања, овај закон о сузбијању спекулација са животним потребама не би био потпун ни ефикасан.“

Стога Одбор мањине предлаже Сенату да се у „Предлог Закона о сузбијању несавесне спекулације са животним намирницама „унесе нов параграф 26 који би гласио:

„Овлашћује се Министар социјалне политике и народног здравља да у року од два месеца, уредбом, са законском важношћу, регулише питање о високим закупним ценама локала и станова.“

Сматрамо да је неопходно потребно, да се баш у овом Закону да овлашћење Министру социјалне политике и народног здравља, да регулише станбене односе са ових разлога:

1) Да би овај Закон имао ефикасности неопходно је потребно регулисати и ове односе;

2) Ако би станбено питање остало нерегулисано у овом Закону, већ се оставило да се регулише путем специјалног Закона — онда би цео Закон био илузоран и без последица на олакшање живота нашега становништва.

Подносећи Сенату овај наш одвојени извештај, молимо га да наше примедбе прими и унесе у одборски извештај и у „предлог Закона о сузбијању спекулација са животним намирницама.“

За известиоца одборске мањине одређен је г. Светозар Томић, сенатор.

Чланови Одбора

Сенатори:

Кр. Радовановић, с. р.; Др. Тринајстић Динко, с. р.;
Т. Јалжабетић, с. р.; Свет. Томић, с. р.

Претседник др. **Анте Павелић**: Одборски су извештаји прочитани отварањем начелни претрес о овом законском предлогу. Молим господина известиоца одборске већине да образложи предлог већине.

Известилац одборске већине **Дака Поповић**: Господо сенатори, и већина одбора слаже се да је питање стана, питање крова, једна примерна потреба сваког грађанина, али ипак није могао да усвоји гледиште мањине из три разлога. Први разлог је тај, што сам Господин Министар у законском пројекту, а и Народна скупштина, није овим законским пројектом обухватила питање станова, други разлог јест тај, што је Господин Министар у првој седници изјавио да проучава ово питање и да се спрема и један законски пројекат; а трећи разлог јест, што одбор, односно већина одбора, није могла да прихвати овакво становниште, да се једно тако еминентно, крупно и важно питање повери једном ресорном министру. Чак да су и предлагачи ставили да се то повери Влади мимо законодавних тела, већина одбора не би могла пристати на то, јер сматра да је то једно такво крупно питање, у коме свакако законодавац има да каже своју последњу реч. Према томе ја молим да се овај предлог мањине одбије и не могу га примити у овај законски пројекат.

Претседник др. **Анте Павелић**: Реч има г. известилац одборске мањине.

Известилац одборске мањине **Светозар Томић**: Као што је наглашено у извештају ма-

њине, ми смо потпуно сложни са извештајем Одборске већине, али смо сматрали за дужност да у овај законски пројекат уђу одредбе и о регулисању станбених прилика код нас. Доносити Закон о сузбијању скупоће животних намирница у времену, када све те животне намирнице у ценама раширено падају, што доказује извештаји са појединих пијаца, а не додирнути станбено питање у времену, кад су те станбене прилике исте онакве какве су биле у 1925 години, кад је било много и много више новаца, ја мислим да тај Закон нема свој резон д'етр и нема никакве ефикасности.

Господа из Одборске већине наглашују у неколико пута да не могу дати дозволу и овлашћење Министру социјалне политике и народног здравља да он донесе једну уредбу са законском важношћу, да се то болно питање, које нас данас притискује више него и једно друго, регулише на један сношљив начин, а можемо да дајемо истим Законом овлашћење општинским судовима да одређују цене појединим артиклама на пијацама! то се мало, по моме и нашем схватању, не слаже.

Народно Претставништво дало је Министрима, односно Влади, овлашћење да закључује уговоре са страним државама, а не може да повери једно, истина, деликатно питање своме Министру, да уредбом то питање колико толико реши. То, господо, некако не можемо да разумемо, осим ако се не бојимо од сувишне власти и од узурпације Министра и његових помоћника. Господо, мислим да томе страху овде нема места и да то треба апсолутно одбацити.

Кад је Одборска мањина доносила и писала овај извештај, она је имала у виду данашње тешке економске прилике малог човека у нашој средини. Сељаку смо пошли да помогнемо са повишавањем цена његових продуката: Маломе човеку, раднику, малом трговцу, занатлији, чиновнику, интелектуалцу ми не само што не помажемо, него трпимо да се још он гњави, да се тако изразим, под притиском терета који су апсолутно несношљиви. Како је мене ово питање мало више интересовало, ја сам прибавио дневне зараде појединих радника. Данас обичан радник грађевински, који носи цео дан циглу када ради, има, и то добар 20 до 25 динара дневно. То му је све. Ако човек има фамилију шта ће са тих 650 до 700 динара месечно. Од њих мора да даје не на Чубури него у Маринковој Бари 300 до 350 динара месечно за стан. Шта ће му остати онда за одело и за исхрану, а још ако има једно или двоје деце? — Мали калфа има 450 до 550 динара. Он то мора да понесе кући да олакша живот својима или од тога мора да се издржава. Калфа прави има 750 до 900 динара. Од тога мора сам да се издржава, ту му је стан и храна и одело и све. Мајстор обичан има 45 до 50 динара, прави мајстор има до 80 динара. То излази од 1.200 до 1.500. — и до 2.400 динара. Кад ови људи имају још и већу фамилију, они од те зараде морају се издржавати, вршити своје грађанске дужности и децу школовати. А може ли се то све урадити кад од те суме њима иде половина на кирију.

О чиновницима да и не говорим. Услед опадања цена животним намирницама држава је смањила чиновницима приход, смањила им је додатке на

скупоћу. Она је то учинила из разлога што су смањене цене животним намирницама, и чиновници су се с тим помирили. Првој и другој групи чиновника сасвим је одузет додатак на скупоћу, а мањим чиновницима је тај додатак смањен. Овде ћу напоменути да државни саветник, 2 група 2 степен прима чисто 5.450 динара месечно. Поручник ожењен, са једним дететом, прима месечно чисто 1.900 динара. Државни саветник са женом и двоје деце, мора да плати за стан 2000 динара. Он мора да иде пристојно и чисто одевен и обувен; мора да иде на свечаности, мора да репрезентује. Он од своје плате да сопственику куће 2000 динара за кирију, а за све остало њему је остало 3.450 динара за живот. Питам. Може ли тај државни саветник са тим живети онако како му социјални положај налаже? Не може? Онај поручник који је силом прилика са службом у Војној Академији, даје за стан у Чубурском Поточку 800 динара, од својих 1900 динара. Он има жену и једно дете, и кад плати млеко, осветљење, огрев, што све износи са станом око 1200 динара, онда питам надлежне колико овом поручнику остаје за све друге потребе и може ли он са том сумом пристојно живети? Не може!

Питање о киријама станова и локала највише притискује ове мале људе. Станбено питање није само код нас. Оно је било и у другим државама и решено је у многим од њих. Решено је у Румунији, у Немачкој, решено у Мађарској, решено је у Аустрији. Решили су људи то питање, јер су осетили сви његову социјалну важност. Ти су људи ценили и финансијску и економску страну овог питања: Финансијска страна тиче се државе, а економска страна сопственика кућа, па су ипак нашли да је прече било за њих социјална страна овога питања но материјална.

Настаје питање, господо, да ли се то питање може решити једним законом за целу земљу. По моме нахођењу може. Али се неће узети исти ставови за Београд, Загреб и Љубљану са онима за Ниш, Беловар, Карловац и друга места. То ће се регулисати према месним приликама и додатцима на скупоћу. Овим законом могу се те цене кирија категорисати и тако се може олакшати живот чиновнику, занатлији и раднику.

Каже се: да се чисто финансијска страна овога питања тиче државе. Ако је то тако, онда нека држава то решава. Економска страна пак кажу, да се тиче кућевласника. Баш да видимо, да ли та економска страна убија толико кућевласнике да они не могу снизити цене становима и локалима.

Господо, данас је најрентабилније уложити новац у зграде. У данашњој „Политици“ продају се две куће и за једну се кућу каже: кућа ту и ту доноси чистих 14%, по одбитку свих режијских трошкова. Господо, где данас капитал носи чистих 14%? (Глас: То је реклама). Није то реклама, но то је стварност. И г. сенатор Теслић наводи да куће доносе 9—12% интереса. Настаје сада питање, па зашто се продају те куће? Зато, господо, што свака продаја доноси власнику куће добитак од неке стотине хиљада динара. Даље, настаје питање: има доста станова и локала празних. Јест, има. Али и поред толиких празних станова и локала непрестано се дижу нове куће.

Кад сам прошле године био у Загребу, ја сам се изненадио кад сам видео колико се Загреб проширио. Но исти је случај и са Београдом. Са Бањичког брда, ви ћете видети да је Београд везан са Малим Мокрим-Лугом. Па и ове године у Београду се доста зида. У мају месецу одобрено је зидање за 92 зграде. Из тога се може закључити да људи увек имају рачуна да зидају и зидају. Овде као што се види није толико економско стање кућевласника у питању, но је по среди један социјални проблем: има да се реши питање о олакшању маломе човеку и сувише тежак живот у великим градовима. — Ми смо у извештају мањине нагласили да треба предложити надлежним да се ово питање реши и да се то решење постигне овим законским пројектом. Ми смо предложили да се у овај законски пројекат унесе члан 26, као нов члан, којим би се поверило решење тога питања Министру социјалне политике и народног здравља. — Овај законски предлог био је пред Скупштином и у скупштинском одбору било је говора о станбеном питању. Министар социјалне политике том приликом је рекао да у то питање не може улазити, јер је оно веома компликовано, али ће он о целој ствари размислити и целу ствар испитати. То је било пре три месеца. Сад, господо, ако и ми ово питање оставимо нерешено и ако га не узмемо у поступак, оно ће и даље притискивати наше друштво, нарочито малог човека, — и то ће се одлагати ад календас грекас.

Многи ће кућевласник данас рећи: „Е па ми немамо рачуна да спуштамо кирије и да станове и локале издајемо јефтиније“. А већ су у марту месецу ти исти, кад се почело говорити о закону и кад су се чули гласови да ће Закон о становима бити донет, почели спуштати цене закупа. И приликом скалапања уговора стављали су у уговор одредбу да у случају доношења новог закона, то што је спуштено има да се урачуна и дода ономе што Закон буде определио у погледу износа спуштене кирије. Но, ипак, и ако је било о тој ствари говора и у јавности и од стране Министра социјалне политике, и ако је стање врло тешко врло је мало кућевласника смањило кирије. И с тога, господо, Одборска мањина моли Сенат да се и овај наш извештај примени, и да се у предлог Закона о сузбијању несавесне спекулације са животним намирницама унесе и једна одредба о регулисању цена становима и локалима. Без овог додатка овај Закон није бити потпуно бити ће бити ефикасан.

Претседник др. **Анте Павелић**: Нико се више од господe сенатора није пријавио за реч. Реч има г. Министар социјалне политике и народног здравља.

Министар социјалне политике и народног здравља **Иван Пуцел**: — Господо сенатори, дозволите ми да поводом овога законског предлога кажем две три речи. Чим је овај законски предлог израђен, редигован и упућен Народном Представништву, одмах је против њега, сасвим неоправдано, почела велика хајка. Почеле су о њему писати и новине, а осим тога мени су пристизали разни меморандуми и преставке, — и све се сводило на то да је овај законски предлог, у

нашој држави, непотребан. Тачно је, господо, да тај Закон није донет за наше добре и солидне трговце и занатлије. Он за њих није потребан.

Занста, господо, ја могу изјавити да има њих 90 до 95% за које не би требао овакав закон. Али се ипак дешавају случајеви, који такорећи захтевају, да ми донесемо овај закон. Када је била најјача хајка против овога закона, јавио је се неки господин из Београда, који је боравио у провинцији неколико дана; он је седео у кафани и појео три јајета и два парчета хлеба и допио криглу пива и две црне кафе и платио за то 57 динара. Он није веровао келнеру да то може толико коштати и онда је дошао газда и потврдио му да је то тако, потписао му и чак жигосао му рачун.

Господо, нека се само један овакав случај може да деси, па ја мислим да је овакав један закон потребан.

Међутим, у Скупштини се то примило на брзу руку. Ми смо то написали са алтернативом. Уместо да је Народно претставништво мало дубље улазило у проучавање тога законског предлога у Одбору скупштинском, они су примењивали код тих алтернатива најстрожије мере и тако је закон из Народне скупштине изашао мало оштрији. Али благодарећи Вашем одбору у коме сам ја био присутан, овај се законски предлог са овим изменама и допунама побољшао, па сам ја изјавио, да кад већ овај законски предлог мора да носи моје име, да ја имам само један једини интерес, а то је, да тај закон буде што бољи. Међутим ја видим да је Одбор водио о томе рачуна и ја изјављујем да прихваћам све оне измене и допуне, које је предложила већина одборска, а у погледу предлога одборске мањине ја не могу да мењам своју изјаву, коју сам дао у Народној скупштини. Ја сам на оном месту рекао, да је питање кирија једно од најактуелнијих, али поготову исто тако и тешко, и да оно обухвата сасвим другу материју, па се стога не би могло убацити у овај законски предлог, јер је то једна засебна материја, која се савесно проучава и која ће кроз кратко време, кад буде сазрела, бити и вама поднесена. Међутим, ви знате да је то једно крупно начелно питање, па не бих могао ни да мењам то своје мишљење, а нарочито у времену када је Господин Претседник Владе отсутан. Дакле, ја одбацујем предлог мањине, а прихваћам предлог већине одбора и молим да се тако допуњен прими.

Претседник др. Анте Павелић: Господо, овим је завршен начелни претрес. Сада ћемо приступити гласању у начелу о овом законском предлогу. Молим г. секретара да изволи прозивати господу сенаторе да гласају. Она господа, која су у начелу за овај законски предлог, како су га Влада и одборска већина поднеле, изволеће гласати са „за“, а господа која су против тога, изволеће гласати са „против.“ (Крста Радовановић: Нема ниједнога који је противан овом законском предлогу у начелу). Мора се у начелу гласати. То је према Пословнику. (Светозар Томић: Има да се у начелу гласа о законском предлогу, а никако о предлогу већине и предлогу мањине). То ће бити у појединостима, а сада се гласа о законском предлогу у начелу како га је предложила Влада и усвојила већина одборска.

Крста Радовановић: Ја ћу да гласам за предлог Одборске мањине.

Претседник др. Анте Павелић: О извештају мањине нема прегласавања. Ако се усвоји предлог Одборске већине, онда се не може гласати о извештају мањине.

Крста Радовановић: Ја нисам против законског предлога, него сам за предлог одборске мањине.

Претседник др. Анте Павелић: Ово је гласање о законском предлогу у начелу.

Светозар Томић: Ово није наш амандман, него извештај одборске мањине.

Претседник др. Анте Павелић: Ако већина Сената буде гласала за предлог одборске већине онда извештај мањине отпада. (Узвици: Тако је!)

Крста Радовановић: Ја ћу гласати за извештај мањине.

Секретар др. Иван Гмајнер: То значи против извештаја већине.

Претседник др. Анте Павелић: Молим г. секретара да изврши прозивку ради гласања.

Секретар др. Иван Гмајнер: прозива господу сенаторе да гласају, и они су гласали овако:

Алибеговић Асим за; Алкалај др. Исак за; Алтипармаковић отсутан; Андрић др. Владимир за; Арнаутовић Шериф отсутан; Бањанин Јово за; Богојевић Ваца за; Видаковић Антуи за; Виловић Осман за; Вујић Павле за; Вукчевић др. Станојло отсутан; Гаврила др. Емило отсутан; Гавриловић др. Богдан за; Гај Људевит за; Глушац др. Вацо за; Гмајнер др. Иван за; Грасл др. Георг отсутан; Десница др. Урош отсутан; Добринић Петар за; Драговић Милутин отсутан; Ђирлић Петар отсутан; Ивковић др. Момчило за; Илићковић Димитрије отсутан; Јалжабетић Томо за; Јанковић Стјепан отсутан; Јовановић Ж. Милоје за; Карамехмедовић др. Хамдија за; Ковачевић Томо отсутан; Костић Петар отсутан; Костренчић др. Марко за; Котур др. Ђура за; Кукуљевић-Санкцијски Фран отсутан; Љубибратић др. Сава отсутан; Мажуралић др. Желимир отсутан; Мајстровић др. Иво за; Марјановић Милан за; Махмутбеговић Сефедин за; Мићић др. Мића за; Михалчић Стеван за; Муфтић Салем отсутан; Новак др. Фран за; Обрадовић Паја отсутан; Плој др. Мирослав за; Поповић Дака за; Поповић Матија за; Поповић Милан за; Равнихар др. Владимир за; Радовановић Крста против; Радуловић Марко отсутан; Рајар др. Јанко за; Рожић др. Валентин за; Самуровић др. Јанко за; Симоновић Милан за; Смиљанић Крста за; Станишић др. Алекса за; Станковић Јован за; Сулејмановић др. Цафер за; Теслић Петар против; Тимотијевић Коста отсутан; Томашић др. Љубомир отсутан; Томић Светозар против; Тринајстић др. Динко против; Убавић Павле за; Франгеш др. Отон за; Хаџи Бошковић Трајко отсутан; Хаџи Ристић Спира за; Хрибар Иван отсутан; Цветковић Јордан отсутан; Церовић Гаврило отсутан; Шверљуга др. Станко за; Шиловић др. Јосип за; Шола Атанасије за; Шуперина др. Бењамин за.

После гласања.

Претседник **др. Анте Павелић**: Изволите, господе, чути резултат гласања. О законском предлогу о сузбијању несавесне спекулације животним намирницама како га предлаже Одборска већина, гласало је у начелу свега 48 сенатора, од којих 44 „за“, а 4 „против“. Према томе, објављујем да је овај законски предлог прихваћен у начелу.

Сада прелазимо на претрес у појединостима. Молим г. известноца одборске већине да изволи читати параграф по параграф законског предлога.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита наслов законског предлога и параграф 1:

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају наслов законског предлога и параграф 1 како га је прочитао г. известилац, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је наслов законског предлога и параграф 1 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 2.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која су за прочитани параграф 2, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је параграф 2 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 3.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају прочитани параграф 3, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је прочитани параграф примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 4.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају прочитани параграф 4, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је прочитани параграф 4 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 5.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 5, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је параграф 5 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 6.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 6, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је прочитани параграф 6 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 7.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају прочитани параграф 7, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је параграф 7 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 8.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 8, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је прочитани параграф 8 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 9.

Овде подноси господа сенатори Милан Марјановић и другови један амандман, којим траже да се последња алинеја параграфа 9 брише. Ја изјављујем да у име Одбора примам овај амандман.

Министар социјалне политике и народног здравља **Иван Пуцељ**: Ја такође изјављујем да примам овај амандман.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Пошто је г. известилац изјавио да је Одбор примио предложени амандман, а с тим се сагласио и Г. Министар народног здравља и социјалне политике то стављам параграф 9 на гласање с овим предложеним амандманом. Господа, која примају овако редигован параграф 9, нека изволе седети, а господа која су против тога, нека изволе устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је параграф 9 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 10.

Овде су поднели амандман да параграф 10 добије друкчију редакцију, и то г. Милан Марјановић и другови и г. др. Франгеш и другови. Према њиховим амандманима, овај би параграф гласио у првој алинеји, по предлогу г. Милана Марјановића и другова овако:

„Извиђање по овом закону врше територијално надлежни општински судови и првостепене управне власти.

Пресуђивање, а по потреби и извиђање, врши територијално надлежни средњи суд, а где га нема, судија појединац окружног суда“.

Као друга алинеја овог параграфа, према амандману г. сенатора др. Франгеша и другова, била би ова:

„Овде вреде одредбе општег дела Кривичног закона од 27 јануара 1929 године са изменама и допунама од 9 октобра 1931 године, као и Закона о судском кривичном поступку од 16 фебруара 1929 године са свима његовим изменама и допунама, као и прописи овога Закона“.

Ја изјављујем, у име Одбора, да примам ове амандмане и овакву редакцију параграфа 10.

Министар социјалне политике и народног здравља **Иван Пуцељ**: Примам и ја овако предложени параграф 10.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Пошто је г. известилац изјавио, да је Одбор примио ове

амандмане, а с тим се сагласно и г. Министар социјалне политике и народног здравља, то стављам на гласање овако предложени параграф 10. Она господа која су за овако предложени параграф 10, нека изволе седети, а господа која су против тога, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, објављујем да је Сенат примио овако предложени параграф 10 с овим амандманима.

Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 11.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Стављам на гласање прочитани параграф 11. Она господа која су за овако прочитани параграф 11, нека изволе седети, а она која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, објављујем да је параграф 11 примљен. Изволите чути даље.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 12.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Стављам на гласање прочитани параграф 12. Она господа, која су за овако прочитани параграф 12, нека изволе седети, а она која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, објављујем да је прочитани параграф 12 примљен. Изволите чути параграф 13.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 13.

Овде има један амандман г. Сенатора др. Франгеша и другова, по коме се изоставља последња реченица из овог параграфа, која гласи: „извршење казне не може бити одлагано.“

Ја усвајам овај амандман, који је и одбор усвојио.

Министар социјалне политике и народног здравља **Иван Пуцељ**: И ја примам.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Пошто је г. известилац изјавио, да је Одбор примио овај амандман, а с тим се сагласно и г. Министар социјалне политике и народног здравља, то стављам на гласање овако предложени параграф 13. Она господа која су за овако предложени параграф 13, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, објављујем да је овако предложени параграф 13 с овим амандманом примљен.

Изволите чути параграф 14.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 14.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 14, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 14 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 15.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 15, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 15 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 16.

Код параграфа 16 поднели су амандман господа М. Марјановић и другови, (према којем се додају у првој алинеји речи: „ако се докаже његов нехат“. Према томе би прва алинеја параграфа 16 гласила: „Власник предузећа, ако се докаже његов нехат, јамчи за половину новчане казне итд. Изјављујем у име Одбора да примам овај амандман.

Министар социјалне политике и народног здравља **Иван Пуцељ**: И ја примам овај амандман.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 16 с амандманом који је предложен, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је примљен параграф 16 са предложеним амандманом.

Изволите чути параграф 17.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 17.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 17, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 17 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 18.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 18, нека изволе устати, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 18 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 19.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 19, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 19 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 20.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 20, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 20 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 21.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 21, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 21 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 22.

Потпретседник др. **Фран Новак**: Господа која примају параграф 22, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви

седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 22 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 23.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 23, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 23 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 24.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 24, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 24 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 25.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 25, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 25 примљен.

Известилац одборске већине **Дака Поповић** чита параграф 26.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Господа која примају параграф 26, нека изволе седети, а господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, оглашујем да је параграф 26 примљен.

Тиме је овај законски предлог и у појединостима примљен. Сада прелазимо на коначно гласање о предлогу закона у целини. Молим г. секретара да изволи читати имена госпoде сенатора. Она господа сенатори који су за то да се овај законски предлог у целини прими, гласаће са „за“, а господа која су против тога, гласаће „против“.

Секретар **др. Иван Гмајнер** прозива госпoду сенаторе да гласају, и они су гласали овако:

Алибеговић Асим за; Алкалај др. Исак за; Алтинармаковић Јован отсутан; Андрић др. Владимир за; Арнаутовић Шериф отсутан; Баџанин Јово за; Богојевић Васа за; Видаковић Антун за; Виловић Осман за; Вујић Павле за; Вукчевић др. Станојло отсутан; Гаврила др. Емило отсутан; Гавриловић др. Богдан за; Гај Људевит против; Глушац др. Васо за; Гмајнер др. Иван за; Грасл др. Георг отсутан; Десница др. Урош отсутан; Добришић Петар против; Драговић Милутин отсутан; Ђирлић Петар отсутан; Ивковић др. Мом-

чило за; Илиџановић Димитрије отсутан; Јалжабетић Томо за; Јанковић Стјепан отсутан; Јовановић Ж. Милоје за; Карамехмедовић др. Хамдија за; Ковачевић Томо отсутан; Костић Петар отсутан; Костренчић др. Марко за; Котур др. Ђура отсутан; Кукуљевић-Сакцињски Фран отсутан; Љубибратић др. Сава за; Мажуранић др. Желимир отсутан; Мајстровић др. Иво за; Марјановић Милан за; Махмудбеговић Сефедин за; Мићић др. Мићо против; Михалџић Стеван за; Муфтић Салем отсутан; Обрадовић Паја отсутан; Павелић др. Анте отсутан; Плој др. Мирослав за; Поповић Милан отсутан; Равнихар др. Владимир отсутан; Радовановић Крста против; Радуловић Марко отсутан; Рајар др. Јанко за; Рожић др. Валентин за; Самуровић Јанко за; Симоновић Милан за; Смиљанић др. Алекса за; Станковић Јован за; Сулејмановић др. Џафер за; Теслић Петар против; Тимотијевић Коста отсутан; Томашић др. Љубомир отсутан; Томић Светозар против; Тринајстић др. Динко против; Убавић Павле за; Франгеш др. Отон за; Хаџи Бошковић Трајко отсутан; Хаџи-Ристић Спира за; Хрибар Иван отсутан; Цветковић Јордан отсутан; Церовић Гаврило отсутан; Шверљуга др. Станко отсутан; Шиловић др. Јосип за; Шола Атанасије за; Шуперина др. Беџамин за.

После гласања.

Потпретседник **др. Фран Новак**: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега четврдесет пет сенатора, и то тридесет осам је гласало за законски предлог, а седам против. Према томе, објављујем да је дефинитивно примљен овај законски предлог.

Пошто се овај законски предлог, онако како га је примио Сенат, не слаже с оним који је примила Народна скупштина, то се он, по Уставу, враћа Народној скупштини на даљи поступак.

Тиме је, госпoдо, дневни ред данашње седнице исцрпљен.

Идућу седницу предлажем за сутра, 16 јуна, у 10 сати пре подне, са следећим дневним редом:

Претрес интерпелације сенатора г. г. Димитрија Илиџановића и Милана Марјановића на Господина Министра шума и рудника о кривичном прогону др. Луја Новака, бившег помоћника Министра шума и рудника, и другога, за штете нанете држави незаконитим радом.

Госпoдо, примате ли овај мој предлог? (Прима се.) Објављујем да је примљен. Тиме је данашња седница закључена.

— Седница је закључена у 19 часова. —